

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 5 MEI 1948

No. 1617

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.*

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	343
Sommaire, summaries	343
Bedrijfsorganisatie en Benelux door <i>Mr Ir A. W. Quint</i>	344
Woningbehoefte en woningvraag door <i>Prof. Dr Ir H. C. van Beusekom</i>	347
Beschouwingen bij een berekening van het nationaal inkomen door <i>P. van der Meiren</i>	349
De Britse evolutie naar een topministerie van econo- mische zaken door <i>F. Hartog</i>	352
Aantekening:	
Het Jaarverslag van De Nederlandsche Bank	353
Internationale notities:	
Papiervoorziening	355
Fransen verwachtingen van het toeristenverkeer	355
Geld- en kapitaalmarkt	355
Statistieken:	
Bankstaten	356
Stand van 's Rijks Kas	357
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	358
In- en uitvoer van Nederland	358
Indexcijfers van lonen volgens regelingen in Nederland ..	358

DEZER DAGEN

vlagen van feitelijk inzicht. Zo maakte de Nederlandse delegatie het ditmaal zeer duidelijk, dat zij met de tegenwoordigers van de Republiek zelfs de geographische grondslag voor het overeengekomen plebisiet niet had kunnen vinden. Onverdroten zette de Nederlandse Tweede

Kamer zich tot, wat mannelijk wordt genoemd, het openhaken van de grondwet. In feite ging het zo krachtig niet, ook sterke houwers worden eens mee. Zo er hierdoor al spaanders zouden afvliegen, dan indirect bij de partij-groeperingen. De meerderheid echter kon het voorklieven van de Regering aanvaarden; het debat toonde, dat de Unie als geestelijke realiteit nog niet leidt tot een mogelijkheid zich de feitelijke werking ten volle te realiseren. De eenheid der tegendelen is trouwens een filosofisch probleem.

Door feitelijk inzicht gescherpt, beschouwde de Engelse minister Shinwell de nationalisatie van enkele Britse industriën en haar werkelijke gevolgen. Dat de geest meer had gewild dan de hand vermocht, was niet zijn ernstigste conclusie. Veeleer deze, dat de geest zwak was gebleken in voorbereiding en uitvoering. Zou men, zonder de feiten te kennen, niet vermoeden, dat hij had gesproken over het Palestijnse probleem? De staatslieden zijn hier in de werkelijkheid van wat Mr Pickwick als een afschuwelijke droom zag: „The idea of a man's walking about, all day, with a dreadful horse that he can't get rid of!”

De President der Verenigde Staten, die in waarheid zichzelf steeds meer moet gaan zien als een waarschijnlijk zwakke, kandidaat voor het volgend presidentschap, heeft een onverwachte zijstap gedaan door een adviseur voor Palestina te benoemen, die sterk vóór de deling is. Intussen debatteert de vergadering der Verenigde Naties nog over het Amerikaanse voorstel tot een noodbeheer. Hoe staat de Engelse verantwoordelijke minister, gedoodverfd als realist bij uitnemendheid? Bevin heeft in het Lagerhuis weer verklaard, dat het vertrek der Britten voor hem een voldongen feit is. Vervolgens kwam een krachtig aanvatten der Britse militaire actie.

„Facts in themselves are silent” schreef Marshall, de economist. Moet men een blik slaan in het werk van de Britse satyricus Osbert Sitwell, die eens schreef: „When once a sheep gets its blood up, the goats will remember?” De gegeven verklaring luidt, dat anders de verwarring in Palestina nog heviger zou zijn.

Erkenning der feiten werkt niet altijd ontmoedigend. De ministers van Financiën van de landen van de Westelijke Unie zijn tot het inzicht gekomen, dat het economisch beginsel niet alleen voor de wapenproductie behoeft te gelden. Men is teruggekeerd, in beginsel, tot de grondslag van de leer der internationale economische betrekkingen: de comparatieve kosten. In een gemeenschappelijk productieprogram zal men trachten tot verruimde mogelijkheid der internationale specialisatie te komen. In deze gedachtengang komen zij overeen met President Truman, die nog eens trachtte bij het Amerikaanse Congres de grondslagen van de internationale ruil er in te hameren, teneinde daardoor de verlenging van de „Trade Agreements Act” te bereiken.

„Het is een onweerlegbre waarheid”, zoals de Schoolmeester zei en hij liet er feiten, die met elkaar in tegenspraak waren, op volgen. Zou dat werkelijk ditmaal uitblijven?

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

★
**OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION**

★
Contains most complete range of
British economic and financial statisti-
cs published in any weekly journal

★
World wide circulation

★
Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

*A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31. A limited number of this
Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

„HOLLANDIA“

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

(Deviezenbank)

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
meer dan 100 Kantoren in Nederland en Azië
Londen — New York

FINANCIERING VAN DE
BUITENLANDSE HANDEL

Naaml.-Venn.
**Hollandsche
Belegging- en
Beheer-Mij.**

Keizersgracht 706 — Amsterdam
Anno 1930

Beheer en Adviesgeving
voor
**PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN**

Commissarissen:
Prof. Ir. I. P. de Vooy;
Drs. J. H. Gispen;
Mr. J. E. Scholtens.
Directie:
Gerlof Verwey;
Dr. F. Ph. Groeneveld;
A. C. Leeuwenburgh.

**ROTTERDAMSCH
BANK**

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

AFWIKKELING

VAN

NALATEN-

SCHAPPEN

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAAG
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

Groothandel

Weekblad voor de
internationale handel

Heeft U al eens
een proefnummer
aangevraagd?

H. A. M. Roelants
Schiedam

**N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE.**

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar (bloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Mr Ir A. W. Quint, *Bedrijfsorganisatie en Benelux.*

In Nederland en België heersen ten aanzien van de bedrijfsorganisatie op belangrijke punten afwijkende opvattingen.

Nederland is geporteerd voor organen met sociale en economische taken met o.a. verordenende bevoegdheden.

In België blijven, volgens de aanhangige plannen, de sociale en economische organen naast elkaar bestaan. Voorts acht men daar het toekennen van verordenende bevoegdheden onwenselijk.

Inzake de ondernemingsraden neemt België het standpunt in, dat het overleggen van jaarstukken plicht is. Dit is in Nederland niet het geval.

Prof. Dr Ir H. G. van Beusekom, *Woningbehoefte en woningvraag.*

De woningbehoefte kan niet alleen worden gemeten aan het aantal gezinnen; zij blijkt mede uit het aantal afzonderlijke personen en groepen van personen, die een woning willen betrekken, zodra deze beschikbaar is.

De statistiek van de woningbehoefte moet derhalve gebaseerd zijn op een zo uitgebreid mogelijk onderzoek van de biologische samenstelling der aanwezige huishoudens met onderscheiding naar leeftijd, geslacht, burgerlijke staat en de familiebetrekking tussen de leden. Dan kan een indruk worden verkregen hoeveel der aanwezige huishoudens zich in twee of meer zullen splitsen.

Woningbehoefte is niet identiek met woningvraag. Voor de laatste is het inkomen mede bepalend.

P. van der Meiren, *Beschouwingen bij een berekening van het nationaal inkomen.*

De berekening van Prof. Baudhuin uit Leuven van het Belgisch nationaal inkomen vindt in België veel waardering; zij wordt o.a. gebruikt door de Regering. Prof. Baudhuin maakt in zijn jongste berekening — over 1946 — onderscheid tussen inkomens uit arbeid, inkomens uit kapitaal en gemengde inkomens, d.w.z. uit kapitaal en arbeid. Kan men bij de gebruikte cijfers enkele vraagtekens plaatsen, zonder daartegenover juistere gegevens te kunnen stellen, de gevolgde methode geeft aanleiding tot positievere kritiek. Prof. Baudhuin geeft geen definitie van het begrip nationaal inkomen. Bedoelt hij daarmee het inkomen toevloeiend aan de productiefactoren werkzaam in België of van België? Prof. Baudhuin trekt verder van het eindtotaal de inkomstenbelasting af. Dit is volgens de schrijver onbegrijpelijk.

F. Hartog, *De Britse evolutie naar een topministerie van economische zaken.*

Het economisch beleid in Groot-Brittannië lag tot voor kort in handen van verschillende ministeries. De belangrijkste waren de Treasury en de Board of Trade. Deze versnippering had vaak tot gevolg, dat er geen eenheid was, integendeel, de politiek van het ene ministerie werd vaak doorkruist door die van een ander. De kabinetwijziging, die in het laatste kwartaal van 1947 plaats vond, was een goede gelegenheid om tot coördinatie van het economisch beleid te komen.

De toestand is nu zo, dat feitelijk de Minister van Financiën, Sir Stafford Cripps, belast is met de coördinatie van de gehele economische politiek in Groot-Brittannië.

SOMMAIRE.

Dr A. W. Quint, *L'organisation professionnelle et Benelux.*

La conception de l'organisation professionnelle aux Pays-Bas et en Belgique diffère sur quelques points essentiels. Il est nécessaire d'harmoniser ces divergences afin que l'intégration des économies de ces deux pays s'effectue sans heurts.

Prof. Dr H. G. van Beusekom, *La crise de logement.*

La forte demande en matière de logement ne saurait pas être évaluée par le nombre de familles seulement. L'on devrait également prendre en considération les demandes émanant de personnes seules ou vivant en groupe qui désirent un logement à eux, aussitôt que la situation le permet. Un autre point important réside dans le pouvoir d'achat des personnes intéressées.

P. van der Meiren, *Observation concernant le calcul du revenu national belge.*

Quelques perplexités sont émises en ce qui concerne l'exactitude des chiffres utilisés par le Prof. Baudhuin de Louvain, dans ses calculs du revenu national belge. Une définition claire quant à sa conception du revenu national fait défaut dans l'étude du Prof. Baudhuin.

L'auteur de cet article ne comprend pas pourquoi les taxes sur les revenus sont déduits de la somme totale des revenus.

F. Hartog, *Un „topministry” des Affaires Economiques en Grande Bretagne.*

A l'occasion du remaniement du Cabinet, l'année passée, le Ministre des Finances est chargé de coordonner la politique économique de la Grande Bretagne.

SUMMARIES.

Dr A. W. Quint, „Public organization of business” in the Benelux.

The Dutch and Belgian concepts of plans for the „Public organization of business” prove to diverge in some essential points. It is necessary to harmonize the diverging views in order that the integration of the economies of both countries will run smoothly.

Prof. Dr H. G. van Beusekom, *Demand for housing.*

The demand for housing cannot be measured by the number of families only; all separate persons or groups of persons who desire a dwelling of their own as soon as there is enough supply should be taken into account too. Another factor of importance is the purchasing power of the persons concerned.

P. van der Meiren, *Remarks on a calculation of the Belgian national income.*

Some doubts are expressed as to the exactness of the figures used by Prof. Baudhuin of Louvain in his calculation of the Belgian national income. A clear definition of Prof. Baudhuin's concept of national income is missing. The author fails to see why income taxes are deducted from the total sum of incomes.

F. Hartog, *A top ministry of economic affairs in Great Britain.*

With the change of the British cabinet last year Britain's economic policy has been coordinated by the Treasury.

BEDRIJFSORGANISATIE EN BENELUX.

Het kost meer moeite om bestaande wetten te herzien teneinde in het Beneluxkader te worden ingepast, dan om bij nieuwe regelingen reeds dadelijk met de beoogde ontwikkeling rekening te houden. Indien in beide landen dergelijke regelingen op stapel staan, zijn de mogelijkheden uiteraard het gunstigst om tot coördinatie te geraken. Een voorbeeld hiervan is de wettelijke regeling der bedrijfsorganisatie.

Nu de structuur der toekomstige bedrijfsorganisatie in België en Nederland geleidelijk concreter vorm krijgt, lijkt het gewenst de situatie ter zake in beide landen aan een vergelijkend onderzoek te onderwerpen¹⁾.

Over de conclusies der Commissie „van der Ven” is nog niets officieel bekend. Wij moeten echter aannemen, dat zij het midden zullen houden tussen het voorontwerp Vos en de proeve van het R.K. Staatskundig Centrum, d.w.z. organen met sociale en economische taken; werknemersvertegenwoordiging al of niet op paritaire basis; dosering van bevoegdheden, welke omvatten: adviseren, uitvoeren en verordenden²⁾; een sociaal-economische raad als toporgaan, in structuur vergelijkbaar met die der bedrijfsorganen. Tot nu toe was de ontwikkeling gegaan langs de weg van gescheiden sociale en economische organen. Wij hadden Bedrijfsraden en Hoge Raad van Arbeid naast Economische Raad en Bedrijfsorganisaties (Voedselvoorziening en „Woltersom”). In de toekomst komt aan dit dualisme een einde. Zowel de organen voor sectoren van het bedrijfsleven als het toporgaan zullen de sociale en de economische belangen beide behartigen. De werknemers worden dus voor 100 pCt ook in economie erkend. Of zij over de gehele lijn de pariteit zullen verkrijgen, zal nog moeten blijken, doch dat een belangrijke schrede naar economische medezeggenschap zal worden gedaan, zal kwalijk kunnen worden ontkend.

Hoe geheel anders is het beeld, dat wij in België voor ons zien. Hier blijven volgens de aanhangige plannen de sociale en de economische organen naast elkaar bestaan. Dat worden volgens een 3 December 1947 ingediend „Wetsontwerp houdende de organisatie der Economie” op sociaal gebied de nationale paritaire commissies en de algemene paritaire raad, op economisch gebied de economische raden en de hoofdraad der economie.

De paritaire commissies berusten op de Besluitwet van 5 Juli 1945 en het Besluit van de Regent van 15 October d.a.v.; de nationale Arbeidsraad heeft geen wettelijke grondslag, doch is een adviescollege, ingesteld door de Minister van Arbeid. De paritaire Comit es hebben als voornaamste taak de algemene grondslagen van bezoldiging vast te stellen, het bijstaan van de Overheid bij de voorbereiding en uitvoering der sociale wetgeving alsmede het voorkomen of bijleggen van geschillen. Bij Koninklijk Besluit kan aan de getroffen beslissingen (die dus feitelijk het karakter dragen van voorstellen) bindende kracht worden verleend.

In tal van bedrijfstakken zijn paritaire commissies ingesteld; de door haar getroffen regelingen verschijnen in het Arbeidsblad. Als centraal orgaan kent het wetsontwerp de algemene paritaire raad: een adviescollege op sociaal terrein. Als voorzitter zal optreden de secretaris-generaal van het Ministerie van Arbeid, met raadgevende stem, terwijl de leden zullen worden benoemd op voordracht der centrale werkgevers- en werknemersorganisaties. Wellicht ten overvloed moge worden vermeld, dat een dergelijk college in officieuze vorm reeds enige tijd bestaat in de gedaante der „Nationale Arbeidsconferentie”.

Op economisch gebied worden, zoals gezegd, voorgesteld de Hoofdraad der Economie en de Economische

Raden, beide wederom adviesorganen. Opmerkelijk is, dat behalve aan de Overheid ook advies kan worden uitgebracht aan de wetgevende kamers. De hoofdraad wordt samengesteld uit door de „vertegenwoordigende” organisaties uit het bedrijfsleven voorgedragen personen, d.w.z. van werkgevers, werknemers, handelaren, landbouw enz.; benevens uit „wetenschappelijke leden”. De voorzitter wordt benoemd buiten de administratie en buiten de genoemde organisaties. Volgens de Toelichting zal bij Koninklijk Besluit het begrip „vertegenwoordigende organisaties” nader worden omlind. Tevens wordt in de Toelichting er op gewezen, dat men „bezorgd om de beraadslagingen van de Raad aan de invloed van de Administratie te onttrekken” geen departementale vertegenwoordigers in de Raad heeft toegelaten, hetgeen niet wegneemt; dat nader zal kunnen worden bepaald, dat de Raad ambtenaren kan horen, teneinde zijn inzicht te verruimen.

De economische (advies-) raden zijn voor bepaalde bedrijfstakken gedacht. De samenstelling is analoog aan die van de Hoofdraad, d.w.z. benoeming op voordracht van „vertegenwoordigende organisaties” van ondernemers en arbeiders, terwijl de voorzitter wordt benoemd buiten administratie en bedrijfstak.

Belangwekkend is, dat de pariteit slechts zal gelden voor die bedrijfstakken, waar een paritaire commissie is ingesteld (het laatste met uitzondering van landbouw en visserij, waar men ten gevolge van het betrekkelijk grote aantal ondernemers in verhouding tot het aantal arbeiders de pariteit minder op haar plaats acht). De vorming van afdelingen en onderafdelingen is voorzien, teneinde met de diverse schakeringen in een bedrijfstak rekening te kunnen houden; zij brengen haar advies uit door bemiddeling van de raad. Tenslotte zij nog vermeld, dat de kosten der economische raden ten laste komen van de schatkist.

Er werd al op gewezen, dat de voorgestelde organen adviserend gedacht zijn. Tegen verordenende bevoegdheid wordt in de Toelichting ernstig bezwaar aange-tekend:

„Indien er voor de openbare machten geen sprake mag zijn de in deze wet voorziene sociale en economische Raden willekeurig samen te stellen, moet insgelijks verstaan worden dat het gezag van die Raden zich niet zal mogen opdringen aan de grondwettelijke instellingen die immer de wetgevende-, de uitvoerende- en de judiciale macht behouden. Overeenkomstig met de principes van ons openbaar recht moet voor onbestaanbaar gehouden worden, dat een reglementerende of een strafrechtelijke macht verleend worde aan een instelling waarvan het bestaan niet gerechtvaardigd is door de beginselen van de Grondwet; insgelijks, indien sommige van die organen hun medewerking mogen verlenen voor het uitvoeren van sommige taken, die in de bevoegdheid van de administratie liggen, moet het onderverstaan zijn dat geen enkele beslissende macht hun mag herkend worden, om de oplossing van particuliere gevallen te verzekeren.

Tenslotte, indien de Regering beschouwt dat deze raden principieel de representatieve organen van de Arbeidersverenigingen en o.m. van de vakbonden moeten zijn, intengedeel, — getrouw aan de grondwettelijke vrijheden en vast beraden zich te verzetten, tegen elke poging tot corporatisme —, zal zij, in geen geval, kunnen aannemen, dat de bedrijvigheid van deze Raden of van de verenigingen waarvan ze de uitvloeijing zijn, aanleiding zou kunnen geven tot het stichten van eenheidsgroeperingen, gesteund op de verplichte bijdrage en aansluiting”.

In de Toelichting op een vorig wetsontwerp d.d. 6 Augustus 1946, dat dezelfde materie betrof, werd dit punt niet minder duidelijk gesteld:

„Bij de oprichting van bedoeld organisme, dient er inderdaad een dubbele klip vermeden: het etatisme en de verwarring van de verantwoordelijkheden enerzijds, het beroepsgoisme en het machtsmisbruik anderzijds.

Indien zij een eenvoudig uitvoeringswerktuig werden

¹⁾ Vgl. „Nederlands-Belgisch-Luxemburgse Economische Unie” door Mr J. van Wulfften Palthe in „E.-S.B.” van 24 September 1947, blz. 758.

²⁾ Vgl. de installatierede van wijlen Minister Huysmans d.d. 24 Januari 1947.

in handen van de uitvoerende macht, zouden de raden niet langer meer beantwoorden aan het geheel van de voorgestelde doeleinden. Het nagestreefde evenwicht zou verbroken zijn en de door de raden gegeven adviezen zouden veel van hun waarde verliezen, indien de Minister er invloed op kan uitoefenen, 't zij door de aanwijzing, ambts-halve, van de leden of van sommigen onder hen, 't zij door de deelneming van zijn vertegenwoordigers aan de werkzaamheden van de raden.

Het zou, integendeel, bijzonder gevaarlijk zijn; aan de raden een verordenende macht toe te kennen. Het zou ten zeerste te vrees vallen, dat het beroepsgevoel het algemeen belang zou schaden, inzonderheid door het miskennen van de rechtmatige belangen van andere bedrijfstakken of van de verbruikers, door het ten onrechte beperken van de toegang tot het beroep, wat een gezonde mededinging uitsluit en de technische vooruitgang remt. Tevens zou de vrees gewettigd zijn, dat zij die over die macht beschikken ze zouden gebruiken ten voordele van private belangen, of van groepen. Het is, overigens om die redenen, dat een democratische Staat alle verordenende macht aan de openbare besturen voorbehoudt".

Als enige verdergaande bevoegdheid vinden wij in het wetsontwerp voor de Kamers van Koophandel en die van Ambachten en Neringen de mogelijkheid geopend, dat zij bij de uitvoering van wetten en reglementen betrokken worden.

De gedachtengang is dus wel sterk afwijkend van de ten onzent gangbare opvatting. De verordenende bevoegdheid wordt hier in het algemeen essentieel geacht voor een doelmatig functioneren der bedrijfsorganisaties. Dat ook het voorontwerp der Commissie van der Ven in deze richting zal gaan, is niet twijfelachtig.

Men staat dus voor de moeilijkheid, dat de beide Beneluxpartners op het punt zijn, hun bedrijfsorganisatie op geheel afwijkende beginselen op te bouwen. Al kan worden toegegeven, dat een en ander samenhangt met een andere beschouwingswijze van overigens politiek nauwverwante groeperingen in beide landen, toch mag men de ogen niet sluiten voor het gevaar, dat op deze wijze de coördinatie der beide economieën in de toekomst zal worden bemoeilijkt.

* *

Na de behandeling van de in beide landen beoogde bedrijfsorganisatie willen wij thans stilstaan bij de ondernemingsraden. Dit onderwerp is in België reeds sinds 1945 aan de orde geweest: op de Nationale arbeidsconferentie van 13 Januari van dat jaar werd besloten, aan de Algemene Paritaire Raad op te dragen een voorontwerp samen te stellen; op 25 Juni d.a.v. diende de Minister van Arbeid Troclet een wetsontwerp bij de Kamer in. De voorgestelde Ondernemingsraden geleken in vele opzichten op die, welke door de Commissie-Van Rhijn in haar rapport d.d. 19 September 1947 werden voorgesteld³⁾. Hun taak was veelszins van adviserende aard, terwijl daarnaast op de toepassing der sociale wetten en andere regelingen zou worden toegezien. Op economisch gebied vinden wij alleen vermeld, dat de Ondernemingsraad van het bedrijfshoofd geregeld mededelingen van algemene berichten betreffende de gang van zaken van de onderneming zal ontvangen.

De samenstelling was: ondernemingshoofd + één of meer zijner vertegenwoordigers enerzijds, en de arbeiders uit door de meest representatieve organisaties voorgedragen kandidatenlijsten anderzijds. Dit stelsel, hetwelk ook in het huidige ontwerp gehandhaafd is, laat dus niet de mogelijkheid open, dat ook door de werknemers buiten de organisaties kandidaten worden gesteld (zoals artikel 7 van het ontwerp der Commissie-Van Rhijn wel doet).

De Commissie uit de Kamer heeft in haar verslag d.d.

8 Mei 1947 een nieuw ontwerp aangeboden. Uit het verslag blijkt, dat met name de bevoegdheid van de Ondernemingsraad op economisch gebied een punt van uitvoerige discussies heeft uitgemaakt. Het Regeringsontwerp bevatte ten aanzien van dit punt slechts een informatieplicht van de ondernemer, die zich beperkte tot mededelingen van algemene aard. In de Commissie werden verschillende amendementen voorgesteld om de bevoegdheden van de Ondernemingsraad op dit terrein te vergroten. Een dier amendementen wilde de Ondernemingsraden het recht geven, een rekencommissaris aan te stellen en van diens verslagen kennis te nemen; een ander sprak van „nauwkeurige en regelmatige inlichtingen over de financiële en economische gang van de onderneming". Beide amendementen werden met geringe meerderheid verworpen, evenals een voorstel, om de Ondernemingsraad vóór de aandeelhoudersvergadering op de hoogte te stellen van de resultaten van het boekjaar en van de bestemming van het saldo der winst- en verliesrekening.

In het verslag der Commissie vinden wij de positie van de Ondernemingsraad naast die van de ondernemer als volgt aangeduid:

„De Raden vervullen een adviserende rol, behalve inzake maatschappelijke werken waar zij over een werkelijke beslissingsbevoegdheid beschikken. Zij willen zich niet in de plaats stellen van het ondernemingshoofd en het in de hiërarchie der functies onmisbaar gezag ontwrichten. Het ondernemingshoofd is en blijft verantwoordelijk voor de zaak die hij leidt. Verantwoordelijkheid veronderstelt gezag, dat, zonder autocratisch, toch voldoende dient te zijn om zijn taak tot een goed einde te brengen.

De vrees van het „dualisme", de „sovjëtisering" van de ondernemingen berust op geen enkele ernstige grond.

De tegenwerpingen van „medebeheer", dikwijls achter de schermen gelanceerd, hebben er veel toe bijgedragen om verwarring in de geesten te scheppen. Het medebeheer van het bedrijfsleven of van een nijverheidstak is een zaak, en het medebeheer der ondernemingen is er een andere.

Het medebeheer van de maatschappelijke werken is mogelijk en wenselijk op het plan van de onderneming, het economisch medebeheer door de vertegenwoordigers van de arbeiders is mogelijk in de genationaliseerde ondernemingen en in de openbare diensten (socialistische stelling), de vertegenwoordiging der arbeiders in de raden van beheer der naamloze vennootschappen is een vorm van medebeheer die door de Christelijke Volkspartij wordt aangenomen, maar, bij de huidige stand van de openbare mening, denkt niemand er aan, in de school van de onderneming de hiërarchische eenheid van leiding te vervangen door een nieuwe en tweehoofdige conceptie, die een wedijver zou in 't leven roepen tussen Ondernemingshoofd en Ondernemingsraad".

In de rede van Minister Troclet in de Belgische Kamer d.d. 3 Juni 1947 werd over dit punt o.a. het volgende gezegd:

„Het medebeheer is veeleer een ethische dan een economische eis van de arbeiders.

Wij zijn in een tijdperk getreden waarin de materiële toestand der arbeiders stilaan verbetert en hun ontevredenheid blijft bestaan. Dit komt omdat hun diepe verzuchtingen niet voldaan zijn.

Een materiële verbetering van het lot der arbeiders is niet het hoofddoel van het medebeheer.

Deze heeft hoofdzakelijk ten doel aan de arbeider — door tussenkomst van zijn vertegenwoordigers — een rol te doen spelen in het economisch leven, hem, onder alle belangrijke raderen van de onderneming, de plaats te geven waarop hij recht heeft. Het ondernemingscomité maakt het reeds mogelijk dit doel gedeeltelijk te bereiken. De ondernemingsraad zal nochtans het bestuur omringen, maar geen enkele invloed uitoefenen op de andere raderen: ondernemingsraad, college van commissarissen, algemene

³⁾ Zie „Ondernemingsraden" door Mr Dr A. A. van Rhijn in „E.-S.B." van 19 November 1947, blz. 920.

vergadering. Welnu, het is zeker dat de arbeider, uit normaal oogpunt, het recht heeft om, inzonderheid, deel te hebben in de bedrijvigheid der beheerders en der commissarissen.

Nu ik dit gezegd heb, sta ik er op, in te gaan tegen een verkeerde interpretatie van de regeringsverklaring in verband met het medebeheer. In sommige kringen schijnt het medebeheer te worden voorgesteld als een formule, die tegen de nationalisatie kan worden uitgespreid. Beide begrippen zijn heel verschillend:

Het medebeheer is een vraagstuk, dat niet alleen in de kapitalistische ondernemingen, maar ook in de genationaliseerde bedrijven oprijst. De nationalisatie op zichzelf brengt geen verandering aan de positie van de arbeider in zijn bedrijf¹⁾.

Uitdrukkelijk werd echter vastgesteld, dat het wetsontwerp geen medebeheer beoogde:

„Het U voorgelegde ontwerp, zoals het na de beraadslagingen van de commissie werd opgemaakt, houdt geen medebeheer in.

Men zou ten onrechte veronderstellen dat over dat principe en de mogelijke toepassing er van geen bespreking zal plaats vinden.

De Regering heeft aangekondigd dat zij een redelijke proef van medebeheer zou trachten te doen om aan de verzuchtingen, waarop wij de aandacht vestigden, te beantwoorden.

Gewoonlijk wordt dat medebeheer opgevat op drieërlei gebied: op het algemeen nationaal plan; in de industrie; in de onderneming.

Met bij de Senaat een ontwerp in te dienen betreffende de organisatie van de economie, heeft de Regering het vraagstuk gesteld van de medewerking van de arbeiders op economisch gebied op het algemeen plan van de oriëntering van de economie van het land en op het speciaal gebied van de organisatie der bijzondere sectoren van de economische bedrijvigheid²⁾.

Tenslotte werd besloten, de Ondernemingsraad in het kader van het gehele vraagstuk der economische medezeggenschap nader te bezien en werd daartoe een parlementaire Commissie ingesteld.

Het resultaat hiervan is verwerkt in het hier behandelde wetsontwerp van 3 December 1947; het tweede hoofdstuk daarvan is aan de ondernemingsraden gewijd. Aangezien over de sociale taken geen meningsverschil bestaat, bepalen wij ons hier tot de economische bevoegdheid. In dit opzicht wordt thans verder gegaan dan het ontwerp 1946 en het voorstel der Kamercommissie 1947. Als opdracht der Ondernemingsraden wordt toch in artikel 16 sub c genoemd:

„te ontvangen vanwege het ondernemingshoofd, op economisch en financieel gebied:

1. tenminste drie maandelijks inlichtingen van algemene aard met betrekking op het leven van de onderneming;

2. bij het sluiten van het boekjaar, de verslagen en rekenplichtige documenten, bij Koninklijk Besluit bepaald, die de Ondernemingsraad kunnen inlichten aangaande de door de ondernemingen bereikte uitslagen; indien de Ondernemingsraad aldus beschikt, zullen deze verslagen en documenten, zonder voorbehoud en naar waarheid verstrekt dienen te worden verklaard hetzij door een deskundige die hij kiest op een door de organisaties van de ondernemingshoofden en door de organisaties van de arbeiders éénparig opgemaakte lijst, hetzij door een deskundige herkend door één door de organisaties eenparig aangenomen instelling³⁾.

Hier is dus inderdaad het overleggen van de jaarstukken voorgeschreven en tevens de Ondernemingsraad bevoegd verklaard, deze stukken door een deskundige te doen onderzoeken. In de toelichting wordt hierover het volgende opgemerkt:

„De arbeiders zullen over een juiste, voldoende uitgewerkte informatie beschikken, maar de werkgevers zullen

zo gevrijwaard blijven van een regime van doorlopend en onbeperkt onderzoek uitgeoefend door onbevoegde personen.

Daarom zal het ondernemingshoofd verplicht zijn driemaandelijks inlichtingen van algemene aard aangaande de gang van de onderneming aan de Raad te overhandigen.

Bij het sluiten van het boekjaar, zal de Raad in het bezit gesteld worden van de rekenplichtige documenten die hem kunnen inlichten aangaande de door de onderneming behaalde uitslagen en zal hij het recht hebben deze documenten te laten onderzoeken, hetzij door een deskundige gekozen op een lijst, eenparig door de organisaties van ondernemingshoofden en door de organisaties van arbeiders samengesteld, hetzij door een deskundige door één door deze organisaties eenparig aangenomen richting.

Bij het uitvoeren van zijn opdracht zal de deskundige, dat spreekt vanzelf, er toe gehouden zijn het beroepsgeheim te eerbiedigen en zich te beperken tot het goedkeuren of het afkeuren van de in de hem voorgelegde documenten bevatte vermeldingen, zich onthoudend aan de Raad inlichtingen te geven die buiten het voorwerp van zijn opdracht liggen en waarvan de bekendmaking schadelijk aan de belangen van de onderneming zou zijn.

Dit systeem laat de Raad toe een werkelijk doeltreffend recht van toezicht uit te oefenen op de bedrijvigheid van de onderneming, zonder dat zijn inmenging enig nadeel aan de belangen van de onderneming zou kunnen berokkenen.

Wanneer de twee tegenwoordig in uitwerking zijnde hervormingen strekkende tot de inrichting van ondernemingsrevisoren en tot een type-rekenplichtige-registratie, door de wetgeving zullen bekrachtigd zijn, zullen ze zich kunnen integreren in het onderhavig ontwerp vastgelegd systeem, om er een volledige soepelheid en doeltreffendheid aan te verzekeren⁴⁾.

Te verwachten is, dat over het hier besproken punt, hetwelk wel een kernvraagstuk der Ondernemingsraden kan worden genoemd, nog felle debatten zullen volgen. Nu de „economische raden“ zuiver adviserende colleges zullen worden, concentreert zich de drang der arbeiders naar economische medezeggenschap op de Ondernemingsraden (anders dan hier te lande, waar men deze vorm van medezeggenschap veeleer via de bedrijfsschappen wil bereiken). Terwijl het socialistisch/communistische vakverbond (A.B.V.V.) de medezeggenschap dadelijk in volle omvang wil verkrijgen; wenst het katholieke vakverbond (A.C.V.) de medezeggenschap eerst langs lijnen van geleidelijkheid te bereiken. Toch is het van groot belang kennis te nemen van een overeenkomst, op 3 Februari jl. tussen de katholieke werkgevers en het A.C.V. gesloten. Volgens dit accoord wordt een onderscheid gemaakt tussen grotere en kleinere ondernemingen (de grens wordt getrokken bij 500 arbeiders of een kapitaal van 10 miljoen francs). Voor de eerste categorie zullen de ondernemers aan de Ondernemingsraad economische gegevens moeten verstrekken, waarvan de draagwijdte door de „economische raad“ van de bedrijfstak wordt vastgesteld. Zij moeten in ieder geval de werknemers in staat stellen de algemene gang van zaken van de onderneming te volgen zonder de laatste bloot te stellen aan indiscreties. Voor de kleinere ondernemingen kan volstaan worden met mededelingen inzake de productiviteit.

Van veel betekenis is het voorschrift, dat, indien de juistheid der verstrekte inlichtingen wordt betwist, een door het secretariaat van de „economische raad“ aangevozen accountant de cijfers zal controleren.

Indien wij thans een vergelijking trekken met het Nederlandse voorontwerp⁴⁾ dan wordt deze bemoeilijkt door de omstandigheid, dat hierin de bevoegdheden van

⁴⁾ „Ondernemingsraden“. Rapport uitgebracht op 19 September 1947.

de Ondernemingsraden betrekkelijk vaag geformuleerd zijn. De voorzitter der Commissie, die het voorontwerp aan de Minister heeft aangeboden, heeft echter in dit tijdschrift uitdrukkelijk onderstreept, dat op economisch terrein geen sprake is van medebeslissen, maar alleen van gezamenlijk overleggen, adviseren en uitvoeren. Daarvoor waken de woorden „onder erkenning van de zelfstandige functie van de ondernemer”. De bedoeling staat dus onomstotelijk vast, al is het de vraag, of deze bedoeling niet duidelijker in de wet dient te worden uitgedrukt⁵⁾.

Een informatieplicht, zoals het jongste Belgische wetsontwerp inhoudt, is in het Nederlandse voorontwerp niet opgenomen. In de praktijk zal echter zeker het doen van mededelingen van algemene aard aan de Ondernemingsraad tot het werkprogramma kunnen behoren. Dit ligt trouwens opgesloten in de omschrijving „het bevorderen van een goede verstandhouding en samenwerking in de onderneming”. Wellicht dat de bedrijfschappen t.z.t. deze materie nader zullen uitwerken. Uit hetgeen voor België werd opgemerkt volgt, dat ook daar ten aanzien van de bevoegdheden van de Ondernemingsraden op economisch terrein geen communis opinio bestaat. Opvallend is, dat volgens het geciteerde accoord tussen katholieke werkgevers en werknemers de omvang der door de ondernemer over te leggen economische gegevens telkens door het bedrijfsorgaan zullen worden vastgesteld (althans voor de grote ondernemingen).

Overigens is het duidelijk, dat het onderhavige punt in België meer klemt, aangezien daar niet zoals hier te lande de werknemers via de bedrijfsorganen op economisch gebied hun invloed kunnen uitoefenen, afgezien van de adviserende taak der Belgische „economische raden”.

Ten aanzien van de candidaatsstelling wezen wij er reeds op, dat het Nederlandse voorontwerp in beginsel ruimte laat voor kandidaten der ongeorganiseerden, terwijl de Belgische Wet de candidaatsstelling geheel beperkt tot de vakbonden.

Tenslotte zij er nog op gewezen, dat men in België aanvankelijk de Ondernemingsraden verplicht wilde instellen voor alle ondernemingen met een zeker aantal arbeiders, terwijl in de gedachte van het Nederlandse voorontwerp de regeling per bedrijfstak zal kunnen worden ingevoerd, waardoor men met de „rijpheid” van iedere bedrijfstak ten aanzien van deze materie zal kunnen rekening houden. In het thans aanhangige Belgische ontwerp zal de invoering geschieden voor bij K.B. te bepalen categorieën ondernemingen en afzonderlijke ondernemingen.

De conclusie is, dat dus zowel op het terrein der bedrijfsorganisatie als op dat der ondernemingsraden, overleg tussen de Beneluxpartners de aangewezen weg lijkt.

Hilversum.

Mr Ir A. W. QUINT.

⁵⁾ Vgl. de nota van de Alg. Kath. Werkgeversvereniging, „De Kath. Werkgever”, 16 Januari 1948.

WONINGBEHOEFTE EN WONINGVRAAG.

De woningbehoefte in een land placht tot nu toe te worden bepaald aan de hand van het aantal „gezinnen”. Immers, men gaat ervan uit, en terecht, dat het gezin de kern is, waaruit de samenleving is opgebouwd. Het geestelijk en zedelijk peil, waarop de samenleving zich bevindt, hangt af van de kwaliteit van de gezinnen, waaruit zij is opgebouwd. Van het grootst van belang is dus, dat de gezinnen zo goed mogelijk tot ontwikkeling en ontplooiing kunnen komen.

Als eerste eis wordt gewoonlijk gesteld, dat ieder gezin de beschikking zal hebben over een woning, waarin het leven en ook groeien kan. Ieder gezin een zelfstandige woning en een passende woning is de stelregel, waarvan een stelselmatige zorg voor de volkshuisvesting pleegt uit te gaan.

Wanneer wij echter met cijfers willen gaan werken en voor de vaststelling van de woningbehoefte willen spreken van aantallen woningen en aantallen gezinnen, dan rijst aanstonds de vraag, wat verstaan moet worden onder een gezin.

Een gezin ontstaat normaal door een huwelijk en bestaat uit een echtpaar met een of meer kinderen. Er zijn echter ook anders samengestelde gezinnen. Een weduwnaar of weduwe met kinderen vormt eveneens een gezin, evenals een weduwnaar met een huishoudster of een aantal samenwonende broers en zusters. De gangbare opvatting is echter, dat er nog tal van andere gezinsvormen zijn, die op hun tijd als woningbehoevend kunnen worden aangemerkt, zoals alleenwonenden, samenwonende studenten, werkende vrouwen enz. Reeds aanstonds moet worden opgemerkt, dat hier geen sprake meer is van gezinnen in biologische zin. Feitelijk heeft men hier niet te doen met gezinnen, doch met huishoudingen. Deze begrippen zijn echter tot heden niet behoorlijk onderscheiden.

De woningbehoefte wordt in eerste instantie bepaald door het aantal aanwezige gezinnen. Gegevens hieromtrent worden in ons land verzameld bij de Volkstellingen. Bij de Volkstelling in 1930 is de volgende definitie aangehouden:

„Gezinnen in de zin der volkstelling worden gevormd door samenwoning van twee of meer personen, in huiselijk verkeer met elkaar, dus door hen, die gezamenlijk een huishouding vormen. Zulke gezinnen bestaan uit echtparen met of zonder kinderen, of uit groepen personen, bijv. broer en zuster, twee of meer vrienden of vriendinnen of andere niet aan elkaar verwante personen, zoals een persoon met een of meer inwonende dienstdoden. Twee of meer gehuwde paren, met of zonder kinderen, die met elkaar samenwonen, doch geen ander huiselijk verkeer met elkander hebben dan onder goede bureu gewoonte is, vormen twee of meer gezinnen, zelfs al geschiedt de voedselvoorziening voor allen door één der gezinnen. De kostganger wordt tot het gezin gerekend, wanneer hij niet op een kamer of kamers afzonderlijk woont. Inwonend dienstpersioneel behoort tot het gezin”.

Volgens deze definitie waren op 31 December 1930 in ons land aanwezig 1.476.733 gezinnen met een echtpaar aan het hoofd en 259.585 gezinnen zonder echtpaar, dus met een gezinshoofd in weduwstaat of gescheiden, of waarvan de echtgenoot elders vertoeft. In totaal waren dus aanwezig 1.736.318 gezinnen, waarvan 14,9 pCt zonder echtpaar.

De Engelse Volkstelling in 1931 leverde de volgende cijfers:

Aantal personen per gezin	Aantal gezinnen in duizenden	Daarvan zonder echtpaar, in duizenden	in pCt
1	689	689	100
2	2.240	677	30,2
3	2.460	462	18,8
4	1.980	279	14,1
5	1.271	152	12,0
6	747	81	10,9
meer dan 6	846	70	8,2
	10.233	2.410	23,6

Bij de Nederlandse Volkstelling in 1930 werden geteld 1.865.536 woningen, waarvan 49.875 onbewoond, zodat 1.815.661 woningen bewoond waren, d.i. dus 79.343 meer dan het aantal getelde gezinnen. Hieruit blijkt reeds, dat de „woningbehoefte” niet identiek is met het aantal „gezinnen”, dat statistisch kan worden geteld. Het verschil tussen beide is echter niet aan de hand van een telling te bepalen.

De moeilijkheid is namelijk deze, dat men niet kan aannemen, dat alle gezinnen, die bij de Volkstelling als zodanig zijn geteld, in aanmerking komen voor het betrekken van een zelfstandige woning, en dat daarnaast een aantal niet te een gezin behorende afzonderlijke personen aanwezig is, dat alleen of gezamenlijk een woning bewoont.

Toch is deze veronderstelling niet geheel juist. Niet alle gezinnen plegen een zelfstandige woning te vragen. Dit blijkt bijv. uit de aangehaalde definitie van de Volkstelling van 1930, die onder andere spreekt van twee of meer gehuwde paren, met of zonder kinderen, die met elkander samenwonen en waarbij zelfs aangenomen wordt, dat de voedselvoorziening voor allen door één der gezinnen kan geschieden. Aangenomen moet dus worden, dat een deel van de genoemde 1.476.733 gezinnen, zij het dan ook slechts een gering percentage, geen zelfstandige woning bewoont, en dat daarnaast een percentage van de woningen, in ieder geval meer dan de genoemde 79.343, bewoond werd door één persoon of groepering van personen, niet vallende onder de definitie „gezin” van de Volkstelling.

Deze percentages zijn evenwel niet constant. Het aantal gezinnen, dat geen zelfstandige woning bewoont, m.a.w. het aantal samenwoningen, hangt, nog afgezien van gedwongen samenwonen in perioden van woningtekort, af van de financiële draagkracht en van het huurpeil. Hieruit volgt, dat in een periode van hoogconjunctuur het aantal samenwonende gezinnen betrekkelijk klein zal zijn en dat het in een tijd van depressie zal toenemen.

De vroegere Hoofdinspecteur van de Volkshuisvesting, Ir Van der Kaa, heeft er in zijn jaarverslag over 1934 aan de hand van statistische gegevens over de gemeente Rotterdam op gewezen, dat in deze gemeente het aantal niet-woningvragende gezinnen in de jaren 1930, 1931 en 1932 steeds tussen 2.900 en 3.000 lag (2 pCt van het aantal gezinnen) en dat het in de jaren na 1932, toen de economische depressie zich openbaarde, aanmerkelijk toenam. Dit viel af te leiden uit het aantal leegstaande woningen, dat in die jaren aanzienlijk sneller steeg dan de theoretisch berekende cijfers deden vermoeden.

Ook in andere gemeenten deed zich in die tijd het verschijnsel voor, dat het aantal samenwoningen toenam, terwijl juist in die jaren de woningmarkt door de sterke aanbouw voortdurend ruimer werd. Dit kan alleen worden toegeschreven aan de inkomensvermindering van vele gezinnen, ook ten gevolge van de grote werkloosheid, waardoor vele gezinnen geen eigen woning meer konden bekostigen, doch zich met inwoning bij anderen tevreden moesten stellen.

Zoals vanzelf spreekt, zal in die tijd ook het aantal alleenwonenden en het aantal niet in gezinsverband levenden, dat een zelfstandige woning bewoont, ten gevolge van de economische omstandigheden verminderd zijn.

Beide verschijnselen verklaren de enorme toeneming van het aantal leegstaande woningen met name in de grote steden, waar omstreeks 1935 percentages van 7 en hoger werden bereikt.

Dit alles bewijst echter, dat het aantal „gezinnen”, dat aan een bepaalde definitie voldoet, slechts een zeer onvolkomen maatstaf vormt voor de bepaling van de woningbehoefte, of liever van de woningvraag. Want woningbehoefte is tenslotte iets anders dan woningvraag; de laatste omvat hen, die een woning kunnen betalen en er een begeren.

Prof. Glasz heeft dit aldus geformuleerd, dat de woningvraag, behalve door de theoretische behoefte, bepaald wordt door de koopkracht en de woonbeschaving¹⁾. De eerste bepaalt, welke plaats het genot van een woning in het behoefschema van de betrokkenen inneemt, de laatste wat hij ervoor kan betalen. De financiële draagkracht maakt het verlangen naar een woning, of met andere woorden de woonwil, tot een in geld uitgedrukte woningvraag.

De woningvraag moet daarom scherp worden onderscheiden van de theoretische behoefte, die zich aan de hand van een telling van het aantal gezinnen laat bepalen.

Uit dit alles blijkt intussen, dat een telling van het aantal „gezinnen” slechts een zeer onvoldoend inzicht geeft in de vraag naar woningen. Dit heeft ons geleidelijk tot het

inzicht gebracht, dat wij op een andere basis moeten werken. Immers, niet het „gezin” is de maatstaf voor de woningvraag, maar het „huishouden”. Het „gezin” is de biologische eenheid, die zich groepeerd rondom het echtpaar; het „huishouden” is de economische en sociale eenheid, die, wanneer zij over voldoende draagkracht beschikt, een woning vraagt. Er zijn vele huishoudens, die geen huishoudens vormen, en evenzo vele huishoudens, die niet uit een gezin bestaan.

Tot nu toe heeft men zich in de meeste landen steeds beperkt tot het tellen van „gezinnen”; eerst bij tellingen van de laatste tijd is het begrip „huishouden” ingevoerd. In ons land is dit geschied bij de Volkstelling van Mei 1947.

Bij deze telling is voor „huishouden” de volgende definitie aangehouden:

„Als huishouden wordt beschouwd: elk gezin, of 2 of meer samenwonende personen, die geen gezin vormen, doch wel een gemeenschappelijke huishouding voeren. Als alleenwonend persoon wordt beschouwd een persoon, die niet met één of meer andere personen in huiselijk verkeer samenwoont (ook zelfstandige kamerbewoners; met of zonder pension). Indien twee gezinnen slechts tijdelijk in huiselijk verkeer samenwonen, zijn deze als twee huishoudens te beschouwen. Zo zijn voor het geval een geëvacueerd of gerepatrieerd gezin tijdelijk in een ander gezin is opgenomen, steeds twee huishoudens geteld. Dit is ook geschied bij tijdelijke inwoning van pasgehuwde kinderen, of van een dochter met kind, wier man bijv. in Indië was”.

Volgens deze definitie werden geteld 2.230.899 huishoudens in woningen en 31.626 in andere bewoonde ruimten, totaal 2.262.525 huishoudens. Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft uit dit cijfer de woningvraag afgeleid door een reductie toe te passen overeenkomstig het verschil tussen het aantal „gezinnen” en het aantal bewoonde woningen in 1930 en komt door vergelijking met het cijfer voor de woningvoorraad, dat 2.065.059 bedraagt, tot een tekort van 300.000 woningen.

Ook hiermede is echter het vraagstuk niet uitgeput, omdat het thans ingevoerde begrip „huishouden” evenmin als het in 1930 gebezigde begrip „gezin” een afdoende maatstaf is voor de vaststelling van de woningvraag.

Sommige deskundigen in andere landen nemen daarom tegenwoordig een geheel ander standpunt in. Dezen wijzen op het feit, dat de biologische groei de laatste jaren afnemende is. Het geboortecijfer daalt en daardoor moet de toeneming van het aantal gezinnen op de duur kleiner worden.

De economische groei bevindt zich echter in onze tijd in de opgaande lijn. Door de maatschappelijke vooruitgang is een toeneming van het aantal huishoudens te verwachten, die de stoutste verwachtingen zal overtreffen. De biologische groei is in het verleden steeds voortgegaan; de economische groei is door de conjunctuurschommelingen hoogst onregelmatig geweest. Tijdens de economische depressie in de jaren na 1930 is deze groei tegengehouden. Het is te voorzien, dat hij in de komende jaren in versterkte mate naar voren zal komen. Immers, er is een groot reservoir aanwezig van latente huishoudens, die door de economische depressie na de laatste oorlog en door het woningtekort zich niet konden formeren.

De kleine huishoudens blijken het minst tegen de economische druk stand te kunnen houden; deze kunnen het gemakkelijkst worden opgelost of in hun ontstaan worden tegengehouden. Houdt de druk op, dan komen zij naar voren; daarom verwachten velen in de nächste toekomst een sterke toeneming van het aantal kleine huishoudens.

De toekomstige woningbehoefte is dus geen zuiver demografisch-biologische grootheid. De demografie levert alleen het optimale aantal gezinnen, dat een woning zou verlangen, indien de woningvraag niet gelimiteerd werd door armoede en woningtekort.

Het heeft dus geen zin, demografisch het aantal gezinnen

¹⁾ Hypotheekbanken en woningmarkt in Nederland, blz. 60 e.v.

te bepalen, dat aan de hand van bepaalde gegevens geacht kan worden, woningbehoevend te zijn, en dan juist dat aantal woningen te bouwen. Men moet zoveel woningen bouwen, dat ieder huishouden, dat een woning vraagt, er een kan krijgen. D.w.z. men moet niet trachten, maar het huishoudens te tellen of te berekenen — want dat is onmogelijk — maar door een vooruitziende woningpolitiek zorgen, dat alle huishoudens, die aanwezig zijn of zich wensen te vormen, tot stand komen en in het bezit van een woning geraken.

In Engeland heeft men in Januari 1946 een enquête gehouden; deze wees uit, dat 900.000 tot een gezin behorende of in een gezin inwonende vrouwen het voornemen hadden een afzonderlijke huishouding op te zetten. Terecht is hier de vrouw als kern van een te vormen huishouden genomen.

Een volledige statistiek van de woningbehoefte moet niet alleen de eigenlijke gezinnen omvatten, maar ook afzonderlijke personen en groepen van personen, die een woning willen betrekken, zodra deze beschikbaar is, waartoe ook de jonge paren behoren, die hun huwelijk hebben uitgesteld. M.a.w. de statistiek van de woningbehoefte moet gebaseerd zijn op een zo uitgebreid mogelijk onderzoek van de biologische samenstelling der aanwezige huishoudens met onderscheiding naar leeftijd, geslacht en burgerlijke staat en de familiebetrekking tussen de leden. Op deze wijze kan een indruk worden verkregen, hoeveel der aanwezige huishoudens zich in twee of meer huishoudens zouden splitsen, wanneer de inkomsten zulks toelaten en woonruimte beschikbaar is. Zo krijgt men gegevens over het aantal potentiële of verborgen huishoudens, gegevens die voor de beoordeling van de woningbehoefte van belang zijn en tot nu toe bij woning- en gezinstellingen niet verzameld werden.

Het is intussen niet eenvoudig, op deze wijze de woningbehoefte te bepalen, vooral omdat men hier te doen heeft met een situatie, die nog nooit en nergens heeft bestaan. Want geen enkel volk heeft ooit de gelegenheid gehad om op volle capaciteit huishoudens te brengen.

De periode vóór de oorlog werd gekenmerkt door een regelmatige toeneming van het aantal gezinnen en huishoudens, maar ook door een altijd aanwezige economische druk. Deze varieerde wel van jaar tot jaar in intensiteit, maar vormde een permanent onderdeel van het leven. Daardoor was de achterstand in de vorming van huishoudens ook permanent.

De Engelse econoom Alexander Block²⁾ verwacht in de toekomst een periode van evenwicht. In de tweede helft van deze eeuw, meent hij, zal de economische druk verminderen, maar ook de bevolkingsgroei. Dan echter is een grote toeneming van het aantal huishoudens te verwachten. Deze toeneming komt uit het achterstandsreservoir en houdt geen verband met de toeneming van het aantal gezinnen.

De ontwikkeling van het aantal huishoudens in die periode zal afhangen van de economische verhoudingen en van de stand van de Volkshuisvesting. Wij kunnen dit proces dus zelf vertragen of versnellen. Wij kunnen dus niet tevoren het aantal huishoudens berekenen. Het aantal op een bepaald tijdstip in de toekomst is, wat wij er zelf van maken. Block legt er daarom voortdurend de nadruk op, dat veranderingen in de economische verhoudingen en in de woningtoestanden een groter invloed zullen hebben op het aantal huishoudens dan de groei van de bevolking.

Wij hebben hier niet te doen met een verschijnsel van bevolkingsgroei, maar van bevolkingsdifferentiatie. Een woning dient naar de opvatting van Block in hoofdzaak twee doeleinden, die hij aanduidt als „shelter” en „privacy”, waarvan het eerste overeenkomt met het Franse begrip „valeur abri”, doch het tweede enerzijds meer, anderzijds minder omvat dan het Franse „valeur foyer”.

²⁾ Alexander Block, „Estimating Housing Needs”.

Zolang het huidige woningtekort voortduurt, gaat het bij de woningvoorziening allereerst om het verstrekken van „shelter”. Het woningprogramma van de toekomst zal gebaseerd moeten zijn op het voorzien in de toenemende vraag naar „privacy”.

Het aantal zelfstandige huishoudingen zal de structuur van de bevolking bepalen. De vorming van nieuwe huishoudens uit het grote bestaande reservoir, waarop thans nog de druk van de economische nood en van het nijpende woningtekort rust, zal, wanneer deze druk straks is weggenomen — en het moet ons aller streven zijn, door inspanning van alle krachten, deze druk van de volken te verwijderen —, het kenmerk zijn van de tijd, die komt.

Misschien zal dit toekomstbeeld ons verontrusten. Wij zullen echter nog nagaan, of het inderdaad reden tot verontrusting geeft.

's-Gravenhage.

H. G. VAN BEUSEKOM.

BESCHOUWINGEN BIJ EEN BEREKENING VAN HET NATIONAAL INKOMEN.

In het „Bulletin de l'Institut de Recherches économiques et sociales” der Universiteit van Leuven (1947, Nr. 3) publiceert Prof. F. Baudhuin een berekening van het nationaal inkomen van België voor het jaar 1946.

Deze auteur knoopt hierbij aan bij zijn vooroorlogse berekeningen — de laatste uitgewerkte berekening verscheen in 1938¹⁾ — en bezorgt ons aldus een reeks vergelijkbare cijfers²⁾.

Reeds bij de aanvang van deze uiteenzetting wensen we dan ook te wijzen op de grote verdienste die Prof. Baudhuin zich aldus verworven heeft.

Zoals bekend volgt Prof. F. Baudhuin bij zijn berekeningen een speciale methode. Die methode zou men noemen als de „functionale” opvatting van het nationaal inkomen: hij streeft er nl. naar het inkomen te berekenen, dat jaarlijks in België aan de productiefactoren kapitaal en arbeid toekomt uit hoofde van hun productieve bijdrage in het productieproces. In de vroegere publicaties treft men dan onveranderlijk twee hoofdgegevens: inkomen uit eigen bedrijvigheid, zijnde de lonen en inkomen uit beroepen; en het inkomen uit bezit, zijnde inkomen uit roerende en onroerende goederen.

Aldus voor 1938 het volgend schema³⁾:

	(in miljoenen frs)
I. <i>Inkomen uit bezit.</i>	
1. onroerend	7.000
2. dividenden en interesten geïncasseerd door Belgen	6.000
3. reservering N.V.'s	1.250
II. <i>Inkomen uit eigen bedrijvigheid.</i>	
1. lonen	26.000
2. beroepen	24.950
nationaal inkomen	65.200

In de huidige berekening is dit schema iets veranderd, waarschijnlijk omwille van een verbetering in de beschikbare statistische gegevens. Op 28 December 1944 werd inderdaad de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid opgericht, die geregeld de uitbetaalde lonen aan arbeiders en bedienden in zijn statistieken bekend maakt en derhalve een kostbaar gegeven vormt voor berekeningen van het nationaal inkomen. Prof. Baudhuin maakt dan ook onderscheid in zijn jongste berekening tussen inkomens uit arbeid (revenus professionnels), inkomens uit kapitaal (revenus de la fortune acquise) en gemengde inkomens, d.i. uit kapitaal + arbeid (revenus mixtes).

Volgen we nu deze auteur bij zijn uiteenzetting. Deze vat zijn betoog heel voorzichtig aan: „Le calcul du revenu

¹⁾ F. Baudhuin: Les finances en 1938, in „Bulletin de l'Institut de Recherches économiques et sociales”, no. 2, 1938-'39, blz. 126.

²⁾ Zie ook V. Van Rompuy: De berekeningen van het nationaal inkomen van België, in „E.-S.B.” van 5 Maart 1947, blz. 191.

³⁾ „Bulletin de l'Institut de Recherches économiques et sociales”, 1947, blz. 417.

national, qui est en toute hypothèse d'une élaboration difficile, devient hasardeux dans les circonstances présentes" ⁴⁾. Deze zienswijze beamen wij ten volle. Inderdaad, slechts een paar posten, nl. de salarissen en lonen van arbeiders en bedienden, onderworpen aan het regime van de Maatschappelijke Zekerheid, en de vergoeding van het personeel in overheidsdienst en der spoorwegen kunnen met genoegzame nauwkeurigheid vastgesteld. Deze posten belopen 62 milliard op een totaal van ruim 200 milliard: van slechts 31 pCt van het nationaal inkomen kan men dus zeggen dat het nagenoeg juist gemeten is.

Maar ook deze gegevens van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid moeten door schattingen aangevuld: de statistieken van deze Dienst vermelden immers slechts de lonen en salarissen tot een maximum van 4.000 frs in de maand. Vandaar dat Prof. Baudhuin een supplement van 1,5 milliard bij de aangegeven bedragen voegt voor de lonen die dit maximum overtreffen. Het totaal van de lonen, onderworpen aan het regime der Maatschappelijke Zekerheid, bereikt aldus 35 milliard frs. Evenwel zijn nog niet alle arbeiders afhankelijk van dit organisme, zodat voor mijnwerkers, grens- en seizoenarbeiders, landbouw personeel, dienstboden e.d. afzonderlijke schattingen moeten gemaakt.

De auteur raamt deze bedragen als volgt:

Mijnwerkers (met sociale lasten)	7.000	millioen
Grens- en seizoenarbeiders	2.000	"
Landbouw personeel, schippers, dienstboden, personeel met fooien als vergoeding	4.000	"

Deze cijfers aanzien we als benaderend, hoewel we menen te mogen besluiten uit zekere steekproeven, dat ze waarschijnlijk de werkelijkheid overtreffen.

Volgens Prof. Baudhuin werden bovendien in 1946 in België niet minder dan 6 milliard frs uitbetaald onder vorm van „zwarte" of niet aangegeven lonen.

Naast deze directe lonen genieten de arbeiders nog een indirect loon, nl. de patronale bijdrage in het fonds van de Maatschappelijke Zekerheid ten bedrage van 5,2 milliard. Als totale loonsom voor 1946 komen we dus tot een bedrag van 59,3 milliard, bestaand uit volgende posten:

Lonen onderworpen aan M.Z.	35,1	milliard
Andere	13	"
Zwarte of niet aangegeven lonen	6	"
<hr/>		
totaal lonen in speciën	54,1	milliard
indirecte lonen	5,2	"
<hr/>		
	59,3	milliard

Prof. Baudhuin legt evenwel onmiddellijk de nadruk op het feit, dat het bedrag van nagenoeg 60 milliard van de huidige schatting niet zonder meer vergelijkbaar is met de loonsom van 26 milliard vermeld in de schatting van 1938. Immers, in dit jaar werden in de loonsom ook opgenomen de inkomsten van een aantal kleine handelaars en ambachtsheden alsmede een gedeelte van de verdiensten der landbouwers. De oorzaak hiervan ligt in de fiscale statistieken van 1936 die, aldus opgesteld, als basis dienden voor de berekening van 1938.

De auteur besluit dan ook de vooroorlogse verdienste van de arbeiders te bepalen op 18,75 milliard, wat hem dan toelaat de verhoudingscoëfficiënt voor 1946 ten overstaan van 1938 op 316 te stellen (1938 = 100). Nochtans acht Prof. Baudhuin het nuttig te vermelden „qu'il n'est pas impossible au surplus que notre estimation de 1938 basée sur des statistiques fiscales adaptées par des coefficients ait été quelque peu forcée" ⁵⁾.

Op het bedrag van de salarissen der bedienden (19,5 milliard), van het personeel in overheidsdienst (10,2 milliard) en van het personeel der spoorwegen (5,5 milliard),

respectievelijk aangegeven in de statistieken van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid of ontleend aan het budget voor 1947, valt uiteraard weinig aan te merken.

Alleen willen we wijzen op het bedrag van 5,1 milliard frs, waarmee de salarissen der bedienden het plafond van 4.000 frs in de maand zouden overtreffen. Dit bedrag is inderdaad 40 pCt van de in de R.M.Z. aangeslagen salarissen. Schrijver erkent ten andere zelf, dat voor wat betreft de loonsverhoging der bedienden „la hausse n'a pas été aussi considérable mais qu'en outre elle a été tardive; elle ne s'est produite dans les grands secteurs qu'au dernier trimestre de 1946" ⁶⁾.

Een vergelijking met vooroorlogse gegevens gebeurt hier niet, daar de notie „bedienden", zoals die in de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid wordt toegepast, een andere inhoud heeft dan in de vooroorlogse fiscale statistieken. Het is ons evenwel niet duidelijk, voor hoeveel het loon der bedienden in de schattingen van 1938 werd opgenomen.

Alles samen genomen kunnen de tot nog toe behandelde posten worden beschouwd als een goede benadering van de werkelijkheid. De overige schattingen blijken evenwel niet op een even stevige ondergrond te steunen.

Het bedrag der tantièmes zou slechts 1 milliard bedragen tegen 650 miljoen in 1938. Bij ontstentenis van nadere inlichtingen aanvaardden we dit cijfer; temeer daar de onbelangrijkheid van deze post tegenover het totaal (0,5 pCt van het nationaal inkomen) het eindresultaat weinig of niet kan beïnvloeden.

Voor de inkomens der vrije beroepen erkent Prof. Baudhuin voor eert quasi onoplosbaar probleem te staan. De schatting, die hij maakt en waarbij het inkomen van deze groep op 2,4 milliard gebracht wordt, is naar onze mening aan de lage kant. Advocaten, doctors, notarissen, architecten, apothers en wisselagenten zullen wel meer verdienen hebben dan gemiddeld 80.000 frs per jaar.

Beschouwen we nu de gemengde inkomens, d.i. inkomens verworven dank zij persoonlijke inspanning en kapitaal.

Voreerst het inkomen der private industriële uitbatingen. Dat deze economische activiteit in België van belang is, blijkt uit de resultaten van de economische telling van 1937, waarin we lezen dat 40 pCt van het in de industrie tewerkgestelde personeel afhankelijk van ondernemingen met een andere juridische vorm dan de N.V. Er waren 57.000 industriële ondernemingen eigendom van 1 persoon en 7.000 personen-vennootschappen, respectievelijk met 257.000 arbeiders en met 115.000 arbeiders. Prof. Baudhuin kent aan de eigenaars dezer ondernemingen een inkomen van 150.000 frs per jaar toe (75.000 salaris + 75.000 ondernemersinkomen) en als inkomen van deze groep 9 milliard.

Het inkomen van de „quelques milliers d'exploitations industrielles véritables", die vooral de textielindustrie beheersen, en het inkomen der diamantindustrie wordt door de auteur op 10 milliard geschat; zolang het tegen gestelde niet bewezen is, aanvaardden we deze cijfers.

Voor de handel en ambachten wordt een bedrag van 24 milliard vermeld. Dit cijfer steunt op het aantal commerciële instellingen en zelfstandige ambachtsheden, zoals vermeld in de economische telling van 1937 en rekening gehouden met de aanzienlijke aangroei van deze klasse sinds de hernieuwde vrije inschrijving in het handelsregister.

Hoewel het hier meestal om kleine ondernemingen gaat en slechts het „normale" inkomen beoogd wordt (onregelmatige inkomens worden hierna behandeld), ligt het geschatte gemiddeld inkomen van 40.000 frs per jaar waarschijnlijk beneden de werkelijkheid.

Het volume van het landbouwinkomen, waardoor in deze studie verstaan wordt de opbrengst van de productie verminderd met alle betalingen buiten de hoeve (pacht, salarissen, meststoffen) zou in 1946, wat het normale inkomen betreft, 17,5 milliard bedragen hebben.

Het inkomen van zwarte handel wordt achteraf behandeld.

⁴⁾ op. cit., blz. 417.

⁵⁾ op. cit., blz. 420.

⁶⁾ op. cit., blz. 421.

De waarde van de productie volgens Prof. Baudhuin zou 25 milliard geweest zijn. In hetzelfde nummer van het Bulletin ⁷⁾ berekent de heer G. Mullie de landbouwproductie ter waarde van 27,9 milliard, wat dus nagenoeg overeenstemt met de schatting van Prof. Baudhuin.

Rekening houdend met de prijsontwikkeling der pachten, meststoffen, landbouwlonen e.d. lijkt een coëfficiënt van 0,7 wel gerechtvaardigd als aandeel van de exploitant en zijn familie in het eindresultaat.

De opbrengst van onregelmatige activiteit in industrie, handel en landbouw vormt een grote onbekende. „Aucune administration, ni aucun économiste ne parviendront jamais à estimer le montant réel de ces profits” ⁸⁾, aldus de auteur in zijn artikel. Wie zal dan de vermelde 25 milliard, zijnde opbrengst van onregelmatige activiteiten, betwisten?

Behandelen we thans het inkomen in 1946 genoten uit verworven kapitaal.

De opbrengst van onroerende goederen wordt gesteund op het kadastraal inkomen. Aldus betreft men in de berekening eveneens het inkomen van eigendommen, bezwond door de eigenaar zelf.

Prof. Baudhuin schat de opbrengst der onroerende goederen op 9,5 milliard tegen 7 milliard in 1938. Dit cijfer is netto berekend, d.i. onder aftrek van onderhoudskosten en belasting. Graag hadden we hier vermeld gezien het bedrag der betaalde onderhoudskosten en belastingen. Het rudimentair en fragmentarisch karakter der bestaande statistische gegevens laat niet toe het bedrag van 9,5 milliard nader te beoordelen.

De interesten en dividenden, in 1946 uitbetaald, worden in de statistieken van de Nationale Bank aangegeven ter grote van 2.080 miljoen voor de dividenden en van 350 miljoen voor de interesten. In de hier besproken berekening van het nationaal inkomen wordt terecht rekening gehouden met de dividenden en interesten aan vreemdelingen uitbetaald enerzijds en met de opbrengst van onze buitenlandse effectenportefeuille anderzijds. Jammer genoeg ontbreken ook hierover juiste gegevens, zodat wederom met schattingen dient gewerkt. De inventaris van het effectenbezit, zoals die uit de aangiften van de effecten ter gelegenheid van de muntsanering zou kunnen opge- maakt, ontbreekt nog steeds.

Wat de interest van de openbare schuld betreft, hierop komen we verder nog terug.

De reserveringen van de N.V.'s worden op 3 milliard geschat, waarbij rekening wordt gehouden met autofinanciering der vennootschappen.

De berekening van het nationaal inkomen voor 1946, zoals ze uitgevoerd werd door Prof. Baudhuin, omvat dan:

		(in miljoenen frs)
I. Beroepstinkomens.		
1. Lonen in speciën	54.100	
indirecte lonen	5.200	
2. Salarissen van bedienden	17.500	
indirecte salarissen	2.000	
3. Overheidspersoneel:		
Staat	9.200	
Provincies, Gemeenten	1.000	
Spoorwegen, etc.	6.500	
4. Tantièmes en honoraria in N.V.'s	1.000	
5. Vrije beroepen	2.400	
		98.900
II. Gemengde inkomens.		
1. Industriële ondernemingen	19.000	
2. Handel en ambachten	24.000	
3. Landbouw	17.500	
4. Illegale activiteit	25.000	
		85.500
III. Inkomens uit verworven bezit.		
1. Immobiliën	9.500	
2. Mobilien	5.500	
3. Reservering N.V.'s	3.000	
		18.000
		202.400
Af te trekken, belasting op het inkomen	11.800	
Totaal		190.600

⁷⁾ G. Mullie: L'évolution de l'agriculture belge en 1946, Bull. I.R.E.S. 1947, No. 3, blz. 462.

⁸⁾ F. Baudhuin, Loc. cit., blz. 425.

Behandelen we tot nog toe het gebruikte statistisch materiaal en moesten we ons uiteraard bepalen tot het plaatsen van enkele vraagtekens zonder nochtans de juiste oplossing te kunnen aanduiden, dan menen we nu bij het bespreken van de gevolgde methode meer positieve aanwijzingen te kunnen geven. In het licht van de huidige theorie van het onderzoek van het nationaal inkomen lijkt Prof. Baudhuin op enkele plaatsen een eigen weg te volgen.

Vooreerst zocht men in deze berekening vergeefs naar een definitie van het nationaal inkomen zoals de auteur dit begrip opvat. Bedoelt hij in zijn studie weer te geven het inkomen, toevoeiend aan de productiefactoren werkzaam in België of van België? Welk standpunt neemt hij in tegenover de Belgische vennootschappen in de vreemde en tegenover de activiteit door vreemde vennootschappen in België uitgeoefend?

Het enige, wat we in dit verband uit zijn berekening kunnen halen, is dat hij de lonen der Belgische grens- en seizoenarbeiders in zijn totaal opneemt en dat hij rekening houdt met de opbrengst van de Belgische portefeuille van vreemde effecten en van Belgische effecten in buitenlandse handen. Daaruit besluiten wij, dat hij het principe der vestiging verkiest boven het principe der nationaliteit. De inkomenssom van de productiefactoren, gevestigd in België, wordt als Belgisch nationaal inkomen beschouwd. Derhalve menen we, dat de inkomens door vreemde grensarbeiders in België gewonnen in vermindering moeten gebracht van de totale loonsom. Dit bedrag is kwantitatief waarschijnlijk van weinig belang, het is echter meer om op het tekort van duidelijke begripsinhoud te wijzen dat we het hier vermelden.

Een ander probleem, dat belangstelling verdient, is de interest der openbare schuld ⁹⁾. Prof. Baudhuin neemt dit bedrag op in zijn nationaal-inkomenssom. In dit verband herinneren we aan de beslissing van de driezijdige conferentie van November 1945 in Canada, waarbij de nationaal inkomensspecialisten van de U.S.A., Canada en Engeland bepaalden, dat de interesten van de openbare schuld een transferbetaling vormen en uiteraard niet in het nationaal inkomen mogen opgenomen. Tot dusverre werden de interesten op de openbare schuld in België en Nederland wel opgenomen in het nationaal inkomen en naar ons oordeel terecht.

Het lenen van geld aan de Staat is wel werkelijk een dienst en moet derhalve in het nationaal inkomen opgenomen dat tenslotte toch niets anders is dan de nettosom van goederen en diensten geproduceerd in een land gedurende een jaar. Prof. Baudhuin's handelwijze lijkt ons dus gerechtvaardigd.

Een ander standpunt nemen we in tegenover de belastingopbrengst. Aan het einde van zijn studie trekt Prof. Baudhuin van het bekomen eindtotaal de som der betaalde inkomstenbelasting af en noemt het resultaat alsdan het nationaal inkomen. Het is ons volkomen duister, waarom deze belastingopbrengst wordt afgetrokken. Theoretisch komt hij aldus tot de notie „disposable income”, beschikbaar inkomen. Hier vooral menen we een methodologische tekort van deze berekening te mogen wijzen: over begrippen als „national income at market prices, at factor cost”, over de schatting van de overheidsdiensten wordt niet gesproken. Graag zouden we de opinie van de auteur ter zake vernemen. Het is inderdaad vooral in de interpretatie van de bekomen resultaten, dat het belang ligt voor de nationale economie van dergelijke berekeningen.

Met inachtneming van voorgaande opmerkingen wordt het nationaal inkomen 202.400 miljoen.

Aangenomen, dat de waarde der consumptieve diensten door de Staat bewezen gelijk is aan de opbrengst van de belasting in het inkomen, besluiten we dat dit bedrag is het nationaal inkomen „at factor cost”; de bedoeling van

⁹⁾ Zie ook Prof. P. Hennipman: Het productieve karakter der consumptieve creditverlening, in „E.-S.B.” van 21 Januari 1948, blz. 49.

Prof. Baudhuin is inderdaad het inkomen toevloeiend aan de productiefactoren te bepalen.

Als besluit van deze beschouwingen wensen we dan nogmaals te wijzen op de grote verdienste van deze berekening van het nationaal inkomen in België voor 1946. De kleine onvolledigheden, die we constateerden, verminderen deze geenszins. Bewijze daarvan het gebruik dat van overheidswege gemaakt wordt van de schatting van Prof. Baudhuin. Leuven. P. VAN DER MEIREN.

DE BRITSE EVOLUTIE NAAR EEN TOP-MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ZAKEN.

Een in uitzicht zijnde kabinetswijziging, zoals thans door de aanstaande verkiezingen waarschijnlijk is, pleegt te onzent het geschikte moment te zijn om de bestaande verdeling van de verschillende beleidssectoren over de departementen kritisch te bezien.

Gaat het daarbij in hoofdzaak om onderlinge verschuivingen, het straks eventueel te creëren instituut van staatssecretarissen brengt de topstructuur van het beleidsapparaat zelf op de helling.

In dit verband lijken concrete voorstellen tot herziening van dit apparaat, welke met name door Dr Winsemius¹⁾ zijn gelanceerd, thans min of meer opportuun. Wat in het bijzonder de economische sector betreft, zijn door van Cleeff²⁾ enkele suggesties tot reorganisatie gedaan. Omdat het Britse voorbeeld daarin een grote rol speelt, lijkt het gewenst, om nader kennis te nemen van de oorzaken en motieven, die daar hebben gewerkt.

De Engelse neiging, om zich alleen dan in problemen te verdiepen, wanneer ze met geen mogelijkheid meer te ontwijken zijn, maakt, dat er op organisatorisch gebied doorgaans weinig van onze Westerburen te leren valt. Perfectionisme in het organiseren is namelijk bij uitstek een toetssteen van het vermogen om vooruit te zien. Perfectionisme nu is in Engeland geheel uit de boze.

Organiseren geschiedt er ad hoc. Voor een buitenstaander lijkt Engeland op organisatorisch gebied een chaos, waar alles zonder plan naast en door elkaar heen is gegroeid. De Engelsen met hun praktische zin en immanent gevoel voor orde kunnen zich dit gebrek aan uiterlijke orde blijkbaar min of meer permitteren.

Aan de andere kant echter schept deze situatie de mogelijkheid, om vrijer, ongehinderd door versterde verhoudingen, op een nieuwe „uitdaging” te reageren. Daarom is Engeland dikwijls in staat gebleken, wanneer de nood drong, een ogenblikkelijke achterstand van de éne dag op de andere om te zetten in een voorsprong.

Zo heeft ook de huidige economische nood situatie een hergroepering van het kabinet afgedwongen, speciaal ten aanzien van de economische ministeries, dié alle aandacht verdient.

In het volgende wordt een kort exposé gegeven van de recente ontwikkeling naar een economisch superministerie. Daarbij zijn drie fasen te onderscheiden: vóór de vorming van het ministerie van economische zaken, daarna tot het aftreden van Dalton als Minister van Financiën en tenslotte na de benoeming van Sir Stafford in Daltons plaats.

Vóór de vorming van het ministerie van economische zaken.

Kenmerkend was tot voor kort de verregaande versnippering van het economisch beleid door de verdeling over diverse ministeries: Treasury, Board of Trade, Labour and National Service, Fuel and Power, Health (waaronder ook woningbouw), Agriculture and Fisheries, Supply, Transport, Food, Works, National Insurance, Civil Aviation, Town and Country Planning.

De belangrijkste hiervan zijn de Treasury en de Board of Trade.

De Minister van Financiën (Chancellor of the Exchequer) heeft traditioneel een sterke en onafhankelijke positie. Het financieel, monetair en budgetair beleid werd daarvoor geheel zelfstandig bepaald, met het gevaar van een gebrek aan coördinatie met de overige economische politiek.

De Board of Trade kan ongeveer gezien worden als ministerie van handel en nijverheid minus alles wat door andere departementen daarvan is afgesplitst. Een coördinerende taak heeft de B.o.T. niet. Zij staat op gelijk niveau met de andere economische ministeries.

Na een tijdelijke bundeling tijdens de oorlog door War Cabinet en Ministry of Production is men weer in de oude versnippering teruggefallen.

Dit neemt niet weg, dat er vele suggesties zijn gedaan tot hergroepering van de economische ministeries en van het kabinet als geheel. Dit laatste bestaat uit ongeveer 19 ministers. Daarnaast zijn er 16 „non-cabinet ministers”, waarvan 13 met een eigen departement. Deze laatste zouden bij ons eer directeurs-generaal worden genoemd.

De meeste reorganisatievoorstellen richten zich tegen de topzware structuur van het kabinet. Zo stelde het zgn. Haldane Committee voor om het kabinet te beperken tot 10—12 ministers. Invloedrijke bladen als „Times” en „The Economist” hebben ook bij voortdurende geleit voor een herziening van de beleidsstructuur in deze geest. Enige tijd geleden („Times” van 6 September 1947) lanceerde Lord Samuel een voorstel om te komen tot een aantal groeperingen binnen het kabinet voor de verschillende terreinen van het beleid, elk onder voorsitterschap van één der betrokken ministers. Aan elk der groepen zou een eigen secretariaat moeten worden verbonden, zodat ze op de duur tot een soort sub-kabinetten zouden kunnen uitgroeien (vgl. in Nederland de Raad voor Economische Aangelegenheden uit de Ministerraad, die echter geen eigen secretariaat heeft).

Wat in het bijzonder het economisch terrein betreft: geruime tijd is de (kleine) Economic Section of the Cabinet Secretariat de enige coördinerende economische instantie geweest. Onder leiding van dit staforgaan is het bekende „Economic Survey for 1947” samengesteld. In het voorjaar van 1947 is hier een belangrijke verbetering tot stand gekomen, door de instelling van de Central Economic Planning Staff met een adviserende taak op het gebied der economische coördinatie en met verschillende dwarsverbindingen met de economische departementen³⁾.

Dit centrale planningorgaan ressorteert aanvankelijk onder de Lord President of the Council (minister zonder portefeuille) Morrison, wiens taak is algemene coördinatie van het uitvoerend regeringsbeleid.

Bij de vrij royale opzet van het centrale planningorgaan is in beginsel de mogelijkheid geschapen van een behoorlijke coördinatie van de economische gestie der Regering op het stafniveau. Wanneer echter, zo werd door een groot deel van de Engelse pers betoogd, de plannen van de generale staf goedgekeurd en uitgevoerd moeten worden door verschillende bevelhebbers, die ieder evenveel te zeggen hebben, dan is er nog geen garantie voor een coördinatie op beleidsniveau. M.a.w. de instelling van een „gecombineerde generale staf” eist als complement een „eenhoofdige opperbevel”.

Het is twijfelachtig, of deze min of meer abstracte argumentatie voor Engelse oren overtuigend konk. De acute betalingsbalanscrisis na de openstelling van de convertibiliteit van buitenlandse pondensaldi op 15 Juli jl. schiep echter de noodtoestand, die de bundeling van het economisch beleid afdwong.

Het ministerie van economische zaken.

De hergroepering in het kabinet van September jl.

¹⁾ Dr A. Winsemius „De opbouw van het bestuursapparaat”, 1945.

²⁾ Ed. van Cleeff „Economische planning”, „De Economist”, Augustus 1947.

³⁾ Zie van schrijver dezes het artikel „Overzicht van de huidige Britse structuurpolitiek”, „De Economist”, October 1947.

bracht, zoals men weet, Sir Stafford, tot dusver President of the Board of Trade, aan het hoofd van een nieuw Ministry of Economic Affairs. De Board of Trade bleef als afzonderlijk ministerie bestaan.

De taak van Sir Stafford is toezicht op en coördinatie van de productie-, in- en uitvoerprogramma's. Uit die hoofde is hij voorzitter van een commissie, bestaande uit de ministers, wier terrein door het nieuwe ministerie wordt overkoepeld.

Behalve een kleine staf beschikt het nieuwe ministerie niet over een eigen apparatuur. Wel zijn er aan toegevoegd de Central Economic Planning Staff en de Economic Section of the Cabinet Secretariat.

Sir Stafford wordt bijgestaan door een kleine ministeriële commissie voor economische planning, onder voorzitterschap van Attlee, die de strategische beleidslijnen vastlegt.

Het ministerie van economische zaken staat niet, zoals het ministerie van productie tijdens de oorlog, hiërarchisch boven de andere economische departementen. Het is dan ook foutief om Sir Stafford een economisch dictator te noemen. Zijn functie is die van een primus inter pares door zijn coördinerende taak en voorzitterschap van de commissie van economische ministers.

Zoals reeds gezegd, kan men de instelling van het ministerie van economische zaken zien als een complement, op het beleidsniveau, van de in beginsel reeds bereikte coördinatie op het stafniveau.

Intussen was er toch nog een belangrijk hiaat. De Treasury onder Dalton bleef buiten de actieradius van Sir Stafford. Daardoor was een onderlinge afstemming van de monetaire en de overige economische politiek niet goed mogelijk. Dit gebrek aan coördinatie leidde tot een acute spanning tussen de verschillende door Sir Stafford en Dalton gevolgde gezichtspunten.

Overeenkomstig de theorie van de „verdrongen inflatie” van Röpke⁴⁾ doorkruiste namelijk de monetaire politiek van Dalton het exportplan van Sir Stafford, doordat de zuiging naar de binnenlandse markt door de overtollige koopkracht de omschakeling op meer export maakte tot een roeien tegen de stroom op. Vooral van liberale en conservatieve zijde is daarom veel kritiek uitgeoefend op Dalton, met name op zijn subsidiepolitiek. Gesuggereerd werd afschaffing, althans drastische verlaging van de, inderdaad zeer hoge, subsidies op levensmiddelen, om daardoor een belangrijk gedeelte van het koopkrachtexces uit de circulatie te nemen.

Het aftreden van Dalton.

Toen Dalton in November 1947 onverwacht om buiten de economische politiek liggende redenen heenging, was de gelegenheid daar om tot een afronding van de coördinatie der economische politiek te komen. De benoeming van Sir Stafford tot Minister van Financiën bracht een personele unie tussen economische zaken en Treasury. *Men moet dit zo zien, dat feitelijk de Minister van Financiën nu belast is met de coördinatie van het gehele economische beleid, een oplossing, die in Engeland, gezien de bijzondere positie van de Treasury, betrekkelijk voor de hand lag.* „The Economist” (22 Nov. 1947) stelde indertijd voor, om een nog meer principiële band te leggen tussen financiën en economische zaken, daarbij aanknappend bij de Engelse traditie, dat de Chancellor of the Exchequer pro forma slechts plaatsvervanger is van de First Lord of the Treasury (één van de functies van de premier). Deze suggestie komt neer op een afsplitsing van de Treasury van Attlee, door ze te brengen onder Sir Stafford als opperste economische ministerie, onder wie dan blijvend ressorteren de Chancellor of the Exchequer en de President of the Board of Trade. Op 2 Febr. 1948 heeft Attlee in het Lagerhuis verklaard, dat het Ministry of Economic Affairs

⁴⁾ Zie verschillende recente publicaties van zijn hand, o.a. artikelen in de „Neue Zürcher Zeitung”.

voorgoed aan de Treasury is gehaakt. Het „Economic Survey for 1948” is dan ook als publicatie van de Treasury de wereld ingezonden.

Bij de thans gekozen oplossing ligt het economisch beleid in hoogste ressort dus in één hand, behoudens de commissie onder voorzitterschap van Attlee. Hiermee is natuurlijk niet meteen ook eenheid van doelstelling bereikt. In het bijzonder de inpassing van de monetaire politiek zal waarschijnlijk nog veel kopzorgen kosten aan Sir Stafford, omdat de subsidiepolitiek immers in belangrijke mate door sociale en politieke factoren wordt bepaald. De spanning tussen de verschillende gezichtspunten is nu binnen één brein gebracht, maar daarmee niet automatisch opgeheven. Intussen is de organisatie als „knelpunt” van de coördinatie wel opgeheven. Verder kan men langs organisatorische weg uiteraard niet komen.

Deze hele ontwikkeling wordt door de Engelse pers van welke politieke schakering ook, algemeen toegejuicht. Ook in Nederland wordt dit blijk van Engels realisme in het algemeen gewaardeerd. Zo spreekt „De Industrie” (1 Dec. 1947) van een gezonde coördinatie, die een benijdenswaardig geluk bij een ongeluk brengt. Inderdaad heeft men in korte tijd een zeer belangrijke wijziging aangebracht in de structuur van het kabinet, toen de economische noodsituatie dit gebied. De tijd zal leren, of ook in andere opzichten op de economische uitdaging een adaequaat antwoord zal worden gevonden.

's-Gravenhage.

F. HARTOG, ec. drs.

AANTEKENING.

HET JAARVERSLAG VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.

Het in de loop van de vorige week verschenen jaarverslag van De Nederlandsche Bank over 1947 heeft drie aspecten. Het geeft een beschrijving van de economische en financiële situatie van Nederland aan de hand van statistische gegevens, voorts de visie van de Bank op de in ons land gevoerde monetaire politiek in ruime zin en tenslotte een overzicht over de werkzaamheden van de Bank zelve.

De Nederlandse economische toestand wordt allereerst in Europees kader gezien, waarbij aandacht wordt geschonken aan de handelsbalansen der Europese landen. Het tekort hierop, bijna ten volle bestaande in een tekort t.o.v. het \$-gebied, wordt geïllustreerd door de volgende tabel.

	Invoerverschot.	
	× 1 miljoen \$	
	1946	1947
Nederland	585	000
Groot-Brittannië	1.562	2.596
Frankrijk	1.114	1.115
België en Luxemburg	568	530
Zwitserland	174	362
Zweden	217	545
Noorwegen	201	404
Denemarken	256	161
Totaal	4.677	6.613

Het uitblijven, tengevolge van fundamentele factoren, van een snelle verbetering hierin zal alleen dank zij de Marshall-hulp in de naaste toekomst niet tot een ramp voor Europa leiden.

Vervolgens komt de economische ontwikkeling van Nederland zelve ter sprake. Aan de hand van cijfers wordt geconcludeerd tot een stijging der industriële productie (26 pCt t.o.v. 1946), een nog sterker stijging van het hier van geëxporteerde gedeelte (in totaal 15 pCt in 1947, tegen 9 pCt in 1946), doch een achterblijven van de kolenproductie, doordat de prestatie per arbeider hier nauwelijks steeg (69 pCt van 1938). De steenkoleninvoer kostte f 146 miljoen aan dollardeviezen.

Op de arbeidsmarkt wordt een vermindering van het aantal vrijwillig werklozen en het aantal personen in niet productieve bezigheden geconstateerd.

Een inflatoire loon- en prijsstijging werd voorkomen door het succes der gevoerde loon- en prijspolitiek. Het gemiddeld reële inkomen der arbeidersklasse is hierdoor — zelfs indien wordt afgezien van de aanmerkelijk verhoogde sociale voorzieningen — thans hetzelfde als in 1938/39, weliswaar ten koste van hoge subsidies. Echter heeft de schaarste aan essentiële goederen zoals textiel, een verschuiving van het verbruik ten gunste van niet essentiële goederen meegebracht.

De procentuele verdeling van de export naar de verschillende bedrijfstakken vertoont een merkwaardige terugkeer tot de traditionele exportstructuur van voor de oorlog. Ongeveer hetzelfde geldt voor de indeling naar landen, waarbij echter de uitvoer naar Engeland en Duitsland relatief belangrijk geringer en naar België groter was dan in 1938.

T.a.v. de invoer echter moest de verminderde import uit Duitsland (2,3 pCt in 1947 tegenover 21,3 pCt in 1938) worden opgevangen door verhoogde invoer uit Amerika (41,7 pCt tegenover 20,6 pCt), welke structuurverandering ernstige gevolgen voor de deviezenpositie had.

Uiterst belangwekkend is de in het Verslag gepubliceerde volledige betalingsbalans van Nederland voor 1947, gebaseerd op de door De Nederlandsche Bank geregistreerde betalingen en gesplitst naar dollars en overige valuta's. Duidelijk spreekt uit deze cijfers de afhankelijkheid, waarin Nederland — evenals geheel West-Europa — t.o.v. Amerika verkeert.

Nader onderzoek leert, dat de credietverlening aan de Staat, ten bedrage van f 476 miljoen, ontstaan is uit een *kastekort* (te onderscheiden van het gewoonlijk gepubliceerde *begrotingstekort*) van f 1.900 miljoen, ten dele gecompenseerd door f 1.000 miljoen vermeerdering der buitenlandse schuld en door ruim f 400 miljoen in het bankwezen ondergebrachte vnl. korte overheidsschuld.

De begrotingsuitgaven worden ontleed in uitgaven ten behoeve van de staatstaak in engere zin (voor 1948 f 2.819 miljoen) en uitgaven strekkende tot vermogens- en inkomensoverdracht (voor 1948 f 1.927 miljoen) waartegenover een totaal aan middelen staat van f 2.842 miljoen.

Deze opstelling stelt in staat tot vorming van een oordeel over de mogelijkheden van budgetverbetering. De belastingen hebben reeds vrijwel hun grens bereikt, zo niet reeds in sommige opzichten overschreden.

Tenslotte wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling van de kapitaal- en geldmarkt, evenals van de internationale monetaire ontwikkeling.

Het bovenstaande resumé van het verslag moge een indruk geven van de duidelijke analyse van onze economische en financiële positie, welke het geeft, en van de publicatie van nieuwe zeer belangrijke gegevens, welke wij eraan danken.

In de tweede plaats volgt hier een samenvatting van de in het Verslag voorkomende uitingen betreffende de

Betalingsbalans Nederland 1947 (× f 1 miljoen).

I. LOPENDE REKENING.

	Dollar ontvangsten	Overige ontvangsten	Totaal		Dollar uitgaven	Overige uitgaven	Totaal
Ontvangsten				Uitgaven			
Goederenexport	181	1.491	1.672	Goederenimport	1.487	1.958	3.445
Dienstenverkeer	68	616	684	Diensten verkeer particulier	181	237	418
Coupons, dividenden	45	98	143	Diensten verkeer Overheid	23	187	210
Saldo lopende rekening	1.423	205	1.628	Coupons, dividenden, rente van credieten	26	28	54
	1.717	2.410	4.127		1.717	2.410	4.127

II. KAPITAALREKENING.

	Dollar ontvangsten	Overige ontvangsten	Totaal		Dollar uitgaven	Overige uitgaven	Totaal
Ontvangsten				Saldo lopende rekening	1.423	205	1.628
Opgenomen Overh. credieten; afloss. verstr. credieten	895	291	1.186	Uitgaven			
Goud- en deviezenverkoop	10	170	180	Verstrekte Overh. credieten: afloss. opgenom. overh. cred.	106	495	601
Afwikk. partic. tegoed in bui- tenland	120	11	131	Goud- en deviezenaankoop	81	—	81
Des investeringen en afl. van aan buitenl. verstrekte part. credieten	373	103	476	Afwikk. buitenl. partic. tegoed in Nederland	2	19	21
Buitenl. investeringen in en part. credietverlen. aan Nederland	38	12	50	Investeringen en part. cred. verlen. aan buitenland	5	35	40
Achterstall. kap. opbrengsten	187	9	196	Buitenl. desinvest. en afl. aan Ned. verstr. partic. crediet.	16	10	26
Andere achterstall. inkomsten	—	96	96	Mutaties v. saldi v. monet. credieten	—	198	198
Mutaties saldi Ned. Bank	—	3	3	Mutaties saldi Nederl. Bank ..	2	—	2
Diversen	12	267	279				
	1.635	962	2.597		1.635	962	2.597

De binnenlandse geldhoeveelheid steeg in 1947 nog met bijna f 1 milliard. Tengevolge van de toeneming der normale geldbehoefte (nl. door groter productie en nationaal inkomen) verergerde de reeds bestaande inflatoire spanning echter hierdoor niet verder of nam zij zelfs iets af. Het verdient opmerking, dat de Nederlandse bankbiljetten-circulatie, uitgedrukt in dollars teneinde rekening te houden met de plaats gevonden devaluaties, in verhouding tot de vooroorlogse circulatie lager is dan in andere landen.

Zeer instructief is een analyse van de oorzaken der geldtoeneming in 1947:

	× f 1 miljoen
Stijging van de credietverlening aan de Overheid	476
Stijging van de credietverlening aan particulieren	186
Stijging van de goud- en deviezenvoorraad van N.B. en handelsbanken	111
Daling der geblokkeerde saldi bij banken en giro- instellingen	213
Diversen	— 29
Totale toeneming geldhoeveelheid	957

monetaire politiek der Regering. Opvallend is de grote objectiviteit, welke uit deze opmerking naar voren treedt. De nationalisatie der Bank heeft een critisch oordeel der Bankleiding blijkbaar geenszins in de weg gestaan.

De stijging van de geldcirculatie beziet de Bank met bezorgdheid. In dit verband geeft zij een oordeel over de mogelijkheid tot vermindering van het overheidstekort aan de hand van de bovenvermelde indeling der overheidsuitgaven.

De ontvangers van de op de begroting drukkende inkomsten- en vermogensoverdrachten zijn vnl. de door de oorlog getroffen, die schadeloosstellingen ontvangen, de houders van de improductieve staatsschuld, en de consumenten, die prijssubsidies ontvangen.

De aanspraken der tweede categorie zijn reeds door vermogensaanwasbelasting, vermogensheffing ineens en renteverlaging tot het minimum gereduceerd.

T.a.v. de eerste groep waarschuwt de Bankleiding met klem tegen inwilliging van steeds verder gaande vergoedingseisen. Reeds thans blijken deze lasten te zwaar te zijn.

Wat de prijssubsidies betreft, deze dragen vnl. het karakter van agrarische subsidies. Zij zijn gegrond op een zo laag basisprijspeil, dat hierbij nimmer onze landbouw lonend zou worden, en als evenmin binnen afzienbare tijd op de wereldmarkt te verwachten is. Hierdoor hebben zij een karakter van duurzaamheid verkregen, dat nimmer bedoeld was.

Een geleidelijke afschaffing dezer prijssubsidies moge daarom onverwijld worden nagestreefd, *zonder* een derde loonronde. Om verlaging van het reële loon te voorkomen, zou étappegewijze afschaffing volgens een vast plan, naarmate de arbeidsproductiviteit stijgt of de onevenredig hoge ondernemerswinsten dalen, aanbeveling verdienen.

Wat de uitgaven ten behoeve van de eigenlijke staats-taak betreft, wordt critiek uitgeoefend op de te grote overheidsinvesteringen in verkeerswerken, publieke diensten enz., welke ook uit conjunctuurpolitiek oogpunt tijdens de huidige hoogconjunctuur teleurstellend zijn.

Voorzover de militaire uitgaven als onvermijdelijk worden aanvaard, zullen elders desiderata moeten worden prijsgegeven.

Wederopbouw, herstel en het brengen van orde in Indonesië, industrialisatie, bouw van woningen en scholen i.v.m. de bevolkingsuitbreiding en bij dit alles nog verhoging van het consumptiepeil van de massa der bevolking: dit alles kan niet gelijktijdig geschieden.

Een ander punt van overheidsbeleid, waaraan aandacht wordt besteed, is de rentepolitiek. Een actieve goedkoopgeldpolitiek is hier niet gevoerd. De oorzaak van de geldruimte ligt bij de inflatoire tendenties, die uit het budgettekort voortvloeien, en die door prijs- en looncontrole zich niet tot een open inflatie kunnen ontwikkelen.

De vlottende schuld voorzover bij de instutionele beleggers ondergebracht, is feitelijk reeds geconsolideerd. Van de rest komen voor consolidatie slechts liquide besparingen in aanmerking, en niet de creditsaldi bij banken en liquide reserves van het bedrijfsleven, welke het spaarkarakter missen.

Tenslotte treffen wij in het Verslag nog een belangwekkende passage aan over het door De Nederlandsche Bank uitgeoefende toezicht op de credietverstrekking door de particuliere banken. Tot dusverre moeten credieten boven f 50.000 individueel aan goedkeuring der N.B. worden onderworpen. De Bank erkent de bezwaren van dit systeem en overweegt thans de vervanging van dit stelsel door een regeling van de credietverlening met behulp van algemene normen. Ook dan echter zal het principe gehandhaafd blijven, dat de Centrale Bank over voldoende macht moet blijven beschikken om een eventuele ongezone credietexpansie te verhinderen.

INTERNATIONALE NOTITIES.

PAPIERVOORZIENING.

De Verenigde Staten zijn een land van overvloed. Er is een industriële en agrarische productie, die een zodanige omvang heeft bereikt, dat de bevolking, grosso modo, welvarend is niet alleen, doch de Regering in staat stelt het verarmde West-Europa de bekende Marshall-hulp aan te bieden. Deze hulp beoogt de West-Europese bevolking te voeden en de West-Europese productie een belangrijk eind op weg naar het herstel te brengen. Is dit echter het enige doel van de Verenigde Staten? „The Economist” in zijn nummer van 24 April jl. meent van niet: „... the Americans,” aldus het blad in zijn hoofdartikel, „were not interested in merely patching up the separate national economies of the Western European states. They were interested in breathing life into the practise of democracy in Europe”. Voor de verdieping van de democratische levensopvattingen en de verbreiding daarvan is een behoorlijk functionerende pers nodig. Deze pers heeft gebrek aan papier. De vraag rijst of de Marshall-hulp dan ook

niet mede dient te omvatten de verschaffing van papier aan West-Europa.

Het Engelse weekblad geeft enkele veelzeggende cijfers. Vóór de oorlog bedroeg het papierverbruik van de Verenigde Staten 44 pCt van de totale „world supply”; het cijfer voor 1947 is 61 pCt. Het Amerikaanse papierverbruik was verleden jaar 1 miljoen ton groter dan voor de oorlog; in de rest van de wereld was dat verbruik 1½ miljoen ton kleiner. Vóór de oorlog was het papierverbruik in de Verenigde Staten per hoofd van de bevolking 56 pond; op het ogenblik meer dan 70 pond en van een daling is nog geen sprake. De overeenkomstige cijfers voor Groot-Brittannië zijn resp. 60 pond en 15 pond.

Ligt het niet in de lijn van de Amerikaanse bedoelingen met het Marshallplan, dat ook in dit opzicht West-Europa deel mag hebben aan de Amerikaanse overvloed? Voorshands schijnt de vraag bevestigend te zijn beantwoord alleen voorzover het Groot-Brittannië en Ierland betreft. Of de toezegging van Hoffman echter neerkomt op een grotere papiervoorziening dan wel op de financiering van de reeds beschikbare hoeveelheden uit Canada, is nog een open vraag. Hoe staat het met de andere West-Europese landen? Met Nederland? Ook voor hen geldt, dat „democracy does not live by food and raw materials alone”.

FRANSE VERWACHTINGEN VAN HET TOERISTENVERKEER.

In Frankrijk wordt op het ogenblik met spanning het reisseizoen tegemoet gezien. Verleden jaar bracht het vreemdelingenverkeer, naar een mededeling in de „Neue Zürcher Zeitung” van 29 April jl., ongeveer \$ 60 miljoen op. In werkelijkheid is het cijfer hoger, maar de aankoop van Franse franken door reizigers op de zwarte markt is oorzaak, dat de buitenlandse valuta's in andere dan de kassen van het land zijn terecht gekomen. Sindsdien is er nogal wat wijziging gekomen in de toestand. De Franse frank is gedevalueerd. Dit betekent in eerste instantie, dat buitenlanders goedkoper aan Franse franken kunnen komen. Van grote betekenis is echter verder, dat er een vrije deviezenmarkt is gekomen, waar Amerikaanse dollars, Portugese escudo's en Zwitserse franken verhandeld kunnen worden. Dan heeft men voor België een zgn. „toeristenfranc” in het leven geroepen, die zelfs iets goedkoper is dan men gewoonlijk op de zwarte markt voor Franse franken pleegt te betalen.

Op grond van deze monetaire maatregelen hoopt men, dat dit jaar, speciaal uit de Verenigde Staten, Zwitserland en België, die in 1947 ongeveer 60 pCt van het totale vreemdelingenverkeer (op 950.000 geschat) hebben opgeleverd, meer bezoekers zullen komen. Maar ook van Engelse zijde wordt het een en ander verwacht. Ongeveer 200.000 Engelsen of 21 pCt van alle vreemdelingen hebben in 1947 Frankrijk bezocht. Engeland heeft thans ten aanzien van Frankrijk de „Reissperre” opgeheven en al is de deviezen-toewijzing aan reizigers nog bescheiden, in Frankrijk hoopt men toch op een toeneming. Men taxeert het aantal toeristen op circa 1,5 miljoen, hetgeen een vooruitgang zou betekenen van 50 pCt ten opzichte van verleden jaar. In de zomer rekent men op de komst van 100.000 Amerikanen, hetgeen een opbrengst betekent van \$ 60 tot \$ 100 miljoen.

Franse instanties zijn hard doende om, naast de monetaire maatregelen, verbeteringen aan te brengen aan hotel- en passagiersaccommodatie. Daarnaast houdt de Regering een waakzaam oog op de prijzen, die men de vreemdelingen zal berekenen.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Met het naderen van de ultimo vertoonde de geldmarkt een toenemende verkrapping. Naast de ultimobehoeften aan chartaal geld, welke per einde April steeds vrij groot zijn,

vonden tevens zeer belangrijke belastingbetalingen plaats, gestimuleerd door de kortingsregeling voor de betaling van de heffing ineens. Bovendien vonden vrij grote aankopen van investeringscertificaten plaats, terwijl in de laatste dagen van April weinig schatkistpapier kwam te vervallen. In de laatste dagen van de afgelopen week steeg de callgeldrente dan ook tot $1\frac{1}{2}$ pCt, terwijl het kortlopende Meipapier zelfs tijdelijk $1\frac{3}{8}$ pCt noteerde. Toen de ultimo voorbij was daalde het marktdisconto voor Meipromessen tot $1\frac{5}{8}$ pCt laten, Junipapier was aangeboden tegen $1\frac{7}{16}$ pCt, Julipromessen tegen $1\frac{3}{8}$ pCt, terwijl alle verdere termijnen practisch $1\frac{7}{16}$ — $1\frac{1}{2}$ pCt noteerden. Aangezien pas na 6 Mei weer grote bedragen aan schatkistpromessen komen te vervallen, hetgeen verband houdt met de moeilijkheden in 1946, toen op 1 Mei de afgifte van promessen weliswaar weer werd opengesteld, doch men eerst enige dagen later tot overeenstemming kwam, zal de markt vermoedelijk de eerste dagen van Mei nog niet ruim worden. Dit temeer, omdat de bovenvermelde onttrekkingen door belastingbetaling e.d. aan de Staat wel voortgang zullen vinden, terwijl hier in de nabije toekomst de binnenlandse betalingen voor de Marshallgoederen nog zullen bijkomen.

De aandelenmarkt te Amsterdam gaf in de afgelopen week geen geprononceerde ontwikkeling in de een of andere richting te zien. Kleine dagelijkse koersschommelingen deden zich voor, zonder het algemene koerspeil in een bepaalde richting te stuwen.

Op de staatsfondsenmarkt werd voortdurend goede vraag uitgeoefend, waaraan de mogelijkheid, om met deze stukken de bijzondere heffingen te voldoen, wel niet vreemd zal zijn. De 3 pCt Grootboekschuld 1946 steeg zelfs tot $99\frac{1}{16}$ pCt, terwijl de 3 pCt investeringscertificaten zich op $99\frac{3}{8}$ pCt handhaafden.

De $3\frac{1}{2}$ pCt conversielening 1947, waarin altijd nogal wat aanbod valt te verwerken, stelde zich aan het einde der week op $98\frac{15}{16}$ pCt.

	23 April 1948	30 April 1948
A.K.U.	170 $\frac{1}{2}$	176
v. Berkel's Patent	128 $\frac{1}{2}$	129
Lever Bros. Unilever C.v.A.	292 $\frac{1}{2}$	289 GB
Philips G.b.v.A.	262 GB	264 GL
Koninklijke Petroleum	329 GB	334 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	218 $\frac{1}{2}$	216
N.S.U.	188 $\frac{1}{2}$	191
H.V.A.	253 $\frac{1}{2}$	255
Deli Mij C.v.A.	216 $\frac{1}{2}$	217 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	187	185

STATISTIEKEN.

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal- voorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie		Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2		22,1
14 April '48	0,2	1.299,2	1.300	1.241,8		58,5
21 April '48	0,2	1.299,2	1.300	1.237,5		62,7
28 April '48	0,2	1.299,2	1.300	1.237,8		62,4

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
14 April '48	0,6	338,5	10,6	20,1	410,6	14,5	302,1
21 April '48	0,6	330,5	14,5	21,0	411,6	10,3	308,1
28 April '48	0,7	320,0	14,5	30,6	410,4	12,6	307,4

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 3 Mei 1948.

Activa.		
Wissels, pro- messen en schuldbrieven in disconto	{ Hoofdbank f 5.000.000,— Bijbank " — Agentsch. " 900,—	f 5.000.900,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art II, 1e lid. sub 3 van de Bankwet 1937) art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)		—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.800.000.000,—
Beleningen: (incl. voor- schotten in re- kening-courant op onderpand)	{ Hoofdbank f 158.202.256,57 ²⁾ Bijbank " 1.793.586,91 Agentsch. " 7.876.317,47	
	f 167.872.160,95	
Op effecten, enz.	f 167.533.449,57 ²⁾	
Op goederen en celen	333.711,38	f 167.872.160,95 ²⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)		—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 481.849.020,05	
Zilveren munt, enz.	2.636.041,93	484.485.061,98
Papier op het buitenland	f 331.538.300,—	
Tegood bij correspondenten in het buitenland	138.004.850,54	
Buitenlandse betaal- middelen	5.606.514,04	475.149.664,58
Belegging van kapitaal, reserves en pensioen- fonds		106.378.008,58
Gebouwen en inventaris		2.500.000,—
Diverse rekeningen		177.420.183,—
		f 4.718.805.979,09

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	12.759.703,05
Bijzondere reserves	54.447.566,03
Pensioenfondsen	19.924.250,24
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiffen)	122.915.975,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiffen)	2.940.418.750,—
Bankassigaties in omloop	160.068,24
Rekening-courant saldo's:	
s Rijks Schatkist	f 789.662.904,32
Geblokkeerde saldo's van banken	30.046.299,43
Geblokkeerde saldo's van anderen	26.064.854,76
Vrije saldo's	500.121.735,04
	1.345.895.793,55
Diverse rekeningen	202.283.877,98
	f 4.718.805.979,09

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) .. 39.529.875,—
Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

147.328.514,50

ZWEEDSE RIJKSBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats- schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over- waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
7 April 1948	213	135	2.604	342	122	—	182
15 April 1948	213	135	2.660	313	123	—	182
23 April 1948	213	135	2.714	312	97	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's				45 dagen	Buiten- landse banken	Regularisatie- rekening
		Direct opvraagbaar			Banken			
		Totaal	Staat	Banken				
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7	
7 April 1948	2.579	848	679	90	68	197	5	
15 April 1948	2.586	908	689	144	68	205	5	
23 April 1948	2.614	853	646	125	68	206	5	

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Belegingen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	163.109
22 Mrt '48	512.899	272.056	102.073	2	152.180
30 " '48	511.840	263.063	117.182	2	175.114
5 April '48	484.227	269.186	171.506	1	146.587
12 " '48	484.271	314.956	163.107	1	146.871
19 " '48	484.311	318.954	155.124	1	147.135
26 " '48	484.374	326.177	150.891	1	151.280
3 Mei '48	484.485	331.538	143.611	5.000	167.872

Data	Saldi in rekening-courant				
	Bankbiljetten in omloop	's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
22 Mrt '48	2.899.217	949.532	32.318	29.240	494.843
30 " '48	2.948.232	920.517	43.740	33.630	487.627
5 April '48	2.931.712	879.968	108.948	30.208	499.736
12 " '48	2.899.918	886.272	88.442	28.616	494.311
19 " '48	2.870.412	1.086.841	43.110	23.419	440.228
26 " '48	2.880.651	1.039.888	36.576	23.360	483.398
3 Mei '48	2.940.419	789.663	30.046	26.065	500.122

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	92.226	5.648	4.953	214	698	49.158
24 Maart 1948	25.896	13.378	6.149	1.017	415	51.371
1 April 1948	25.986	13.178	6.376	989	368	52.336
8 " 1948	26.163	13.070	5.848	990	334	52.561
15 " 1948	26.202	12.876	5.518	979	330	52.601
22 " 1948	26.562	12.308	5.490	936	326	52.036
28 " 1948	26.577	12.281	6.233	957	324	52.601

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van Oct. '44 ³⁾
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	1	4.482	614
24 Maart 1948	637	165.890	77.442	2	6.275	493
1 April 1948	637	166.868	78.547	2	6.174	492
8 " 1948	637	166.699	78.701	6	5.795	489
15 " 1948	637	166.116	77.982	4	6.020	488
22 " 1948	637	165.211	77.592	5	5.574	487
28 " 1948	637	166.583	77.805	3	6.670	487

1) Waarvan 10.493 miljoen francs onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).
 2) Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“ ten bedrage van 64.597 miljoen francs.
 3) Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

BANK VAN FRANKRIJK.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
8 April 1948	52.817	250.800	125.042	135.900	426.000
15 April 1948	52.817	239.903	125.042	132.800	426.000
22 April 1948	52.817	242.259	125.042	129.500	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
8 April 1948	762.527	277.908	818	275.982
15 April 1948	746.448	274.639	793	271.917
22 April 1949	735.622	282.772	829	280.778

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	23 April 1948	15 April 1948
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 1098.832.000,10	f 987.226.154,91
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 73.371,26	„ 1.484.713,28
Kasvorderingen wegens creditverstrekking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 454.250.635,86	„ 435.805.813,07
Voorschotten op ult. Mrt resp. Febr. 1948 a. d. gem. wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 54.078.110,96	„ 54.078.110,96
Vordering in rekening-courant op: Nederlands-Indië	„ 726.408.594,58	„ 721.018.724,83
Suriname	„ 31.209.010,80	„ 31.209.010,80
Curacao	„ 7.643.959,61	„ 7.643.959,61
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 19.800.433,51	„ 19.569.651,90
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 167.020.694,57	„ 162.073.864,04

Verplichtingen	23 April 1948	15 April 1948
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1459.374.300,—	f 1448.174.300,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. in gevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 2000.000.000,—	„ 2000.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 6.649,7 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 785 mill.	„ 5864.700.000,—	„ 5916.000.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 144.084.695,—	„ 144.937.065,—
Schuld op ult. Mrt resp. Febr. 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlands-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 572.537.797,04	„ 527.913.452,90
Andere staatsbedrijven	„ 5.797.944,82	„ 5.797.944,82
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 3015.937.829,45	„ 3001.006.929,45

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Metaalvoorraad	Buitens. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere creditlen
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
7 April 1948	5.624,4	72,7	213,4	47,3	4.107,4	1.228,3
15 April 1948	5.661,5	70,1	200,9	47,3	4.052,8	1.321,9
23 April 1948	5.662,1	75,7	313,3	47,3	4.063,4	1.420,3

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
1 April 1948	21.878	21.229	360	20.887
8 " 1948	21.886	21.249	330	20.477
15 " 1948	21.893	21.259	343	20.593

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Memberbanks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
1 April 1948	23.768	19.610	1.972	16.639
8 " 1948	23.787	19.039	1.140	16.905
15 " 1948	23.724	19.156	1.177	17.050

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	29 Febr. 1948	31 Maart 1948	29 Febr. 1948	31 Maart 1948
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	78	82	96	97
Ned. schatkistpapier	2278	2311	2927	2945
	2356	2393	3023	3042
Ander overheidspapier	29	27	107	133
Wissels	3	3	6	7
Bankiers in binnen- en buitenland	80	97	119	143
Prolong. en voorsch. tegen effecten	37	39	52	54
	149	166	284	337
Debiteuren	419	434	515	533
Effecten en syndicaten	14	18	17	22
Deelnemingen (incl. voorschotten)	30	30	42	42
	463	482	574	597
Gebouwen	12	12	16	17
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2981	3054	3898	3994
Passiva:				
Crediteuren	2480	2523	3246	3313
Wissels	3	7	3	7
Deposito's op termijn	193	203	260	270
Kassiers en genom. daggeldl.	1	4	1	4
Diverse rekeningen	74	87	93	105
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2752	2825	3604	3700
Aandelenkapitaal	155	155	203	203
Reserve	74	74	91	91
	2981	3054	3898	3994

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens	
Tot. '39	24.306	1.517	2.708	966	— 551
Tot. '46	11.764	2.305	3.919	785	— 1.520
Tot. '47	16.547	4.253	5.843	1.859	— 2.394
Jan. '48	1.267	383	308	140	— 243
Febr. '48	1.242	383	427	186	— 197
Mrt '48	1.433	364	485	186	— 178
1e kwart. 1948	3.942	1.130	1.220	512	— 618
1e kwart. 1947	3.097	770	692	343	— 427

¹⁾ Bron: „Centraal Bureau voor de Statistiek“.

INDEXCIJFERS VAN LONEN VOLGENS REGELINGEN IN NEDERLAND ¹⁾.

Juni 1938/ Juni 1939 = 100	Nijverheid ¹⁾	Landbouw ²⁾	Nijverheid en landbouw
Aug. 1939	101	100	101
Mel 1945	116	190	126
Mel 1947	165,2	243,9	176,2
Juni 1947	166,4	243,9	177,3
Juli 1947	166,6	243,9	177,4
Aug. 1947	169,0	243,9	179,5
Sept. 1947	169,5	243,9	179,9
Oct. 1947	170,9	243,9	181,1
Nov. 1947	172,8	243,9	182,8
Dec. 1947	173,8	243,9	183,6
Jan. 1948	174,0 ³⁾	243,9	183,8 ⁴⁾
Febr. 1948	174,7 ⁴⁾	243,9	184,4 ⁴⁾
Mrt 1948	174,7 ⁴⁾	243,9	184,4 ⁴⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; in de indexcijfers zijn de uitkeringen krachtens de Kinderbijslagwet niet begrepen.

²⁾ Gemiddelden 24 bedrijfstakken.

³⁾ Akkerbouw en veehouderij.

⁴⁾ Voorlopige cijfers.

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

◆ Beschikbare krachten ◆

Drs in de economie

31 j., zelfstandig kundende optreden, tweejarige ervaring op het gebied van publiciteit en organisatie, goed bekend met het Nederlandse bedrijfsleven en de Nederlandse handel, met Zuid-Afrikaanse ervaring en vele relaties, zag zich gaarne geplaatst in een hem passende werkkring in binnen- of buitenland. Br. onder no. ESB 1196 bureau v. d. blad, postbus 42, Schiedam.

Accountant

Drs. Economie, Accountant (lid N.I.v.A.) 34 jaar, met veel ervaring in bijzondere onderzoeken en organisatie, thans in leidende positie werkzaam, zoekt werkkring in groot bedrijf als intern accountant. Uitzending naar buitenland geen bezwaar. Brieven onder no. ESB 1202 bur. van dit blad, postbus 42, Schiedam.

◆ Vacatures ◆

Bedrijf met groot kantoor op CURAÇAO zoekt voor de Afdeling Financiën aldaar

Bekwame kracht met enkele jaren bankervaring,

speciaal op het gebied van deviezen en internationaal betalingsverkeer. Leeftijd tot 35 jaar. De voorkeur wordt gegeven aan economen of economisch geschoolde juristen, met bovenbedoelde ervaring.

Brieven met pasfoto en volledige inlichtingen onder No. 1200 Bureau van dit blad. Alle sollicitaties zullen strikt vertrouwelijk behandeld worden.

De **K.L.M.** vraagt

voor haar Afdeling Bibliotheek en Documentatie te 's-Gravenhage

SOUS-CHEF (mnl. of vr.)

in het bezit van leeszaal-directeursdiploma, S.S.B.-diploma of behoorlijke praktijk-ervaring. Gewend zelfstandig te werken en leiding aan personeel te geven. Kennis van de U.D.C. vereist. Leeftijd niet boven 35 jaar. — Sollicitaties, uitsluitend schriftelijk, onder vermelding van dit blad, met bijvoeging van foto en copie-diploma's en getuigschriften aan Personeelszaken K.L.M., Postbus 121, Den Haag.

Gaat U ook naar Canada?

★ Als U van plan bent de
Canadese Internationale Jaarbeurs
in TORONTO. — 31 MEI TOT 12 JUNI

te bezoeken, laat ons dit dan per omgaande weten, opdat wij kunnen zorgen voor al de accommodatie, die U nodig hebt. Er komen duizenden zakenmensen en des te eerder wij van U bericht ontvangen, des te beter kunnen wij voor U zorgen.

Schrijft rechtstreeks per luchtpost aan de Canadian International Trade Fair, Exhibition Grounds, Toronto, Canada.

Voor alle algemene inlichtingen betreffende de Jaarbeurs gelieve U zich te wenden tot

J. A. LANGLEY,
Handelsraad, Canadese Ambassade,
Sophialaan 1a, 's-Gravenhage

DEPARTMENT OF TRADE AND COMMERCE

OTTAWA CANADA

NIEUWE ROTTERDAMSE COURANT

N.V.

gevestigd te Rotterdam

UITGIFTE van

1602.

(niet op verzoek van de houder royeerbare)

Certificaten van gewone Aandelen

in stukken van f 250.— aan toonder,

ten volle delende in de winst over het boekjaar 1948 en volgende boekjaren.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving, uitsluitend voor houders van gewone aandelen Nieuwe Rotterdamse Courant, op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld op:

Vrijdag 14 Mei 1948

tot des namiddags 4 uur,

bij hare kantoren te AMSTERDAM, ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE,

tot de koers van 110 pCt.

op de voorwaarden van het prospectus dd. 30 dezer, waarvan exemplaren, alsmede inschrijvingsformulieren bij bovenvermelde kantoren verkrijgbaar zijn.

INCASSO-BANK N.V.

AMSTERDAM, 30 April 1948.

N.V. Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Exploitatie van Petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië

gevestigd te 's-Gravenhage

De Directie bericht hiermede, dat met ingang van 18 Mei a.s. de receptissen van aandelen en onderaandelen der Bonus-Emissie, uitgeven in Juli 1946, voorlopig iedere werkdag van 10-12 uur, met uitzondering van Zaterdag, ter bekoming van definitieve stukken, kunnen worden ingeleverd:

te **Amsterdam** ten kantore der Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of ten kantore der Kas-Vereeniging N.V.

te **'s-Gravenhage** ten kantore der Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of ten kantore der Heren Schill en Capadose,

te **Rotterdam** ten kantore der Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of ten kantore der Heren v. d. Hoop, Offers & Zoon.

De receptissen moeten vergezeld gaan van inleveringslijsten, welke bij genoemde kantoren verkrijgbaar zijn.

's-Gravenhage, Mei 1948

DE DIRECTIE

Vacatures

Centrale Personeelsdienst vraagt t.b.v. de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer

een sous-chef

voor de afdeling Indische Zaken. Overzeese ervaring in bank- en/of handelsverkeer vereist. Uitsluitend schriftelijke sollicitaties te richten tot de Centrale Personeelsdienst, Binnenhof 4, te 's-Gravenhage, onder motto C.D.I.U.-51.

Bij de Provinciale Waterstaat van Noord-Holland bestaat gelegenheid tot plaatsing van een

sociaal-geograaf of sociaal-econoom
op het Bureau van de Provinciale Planologische Dienst.

Salarisgrenzen voor afgestudeerden in de rang van commies f 3400—f 4450, alle kortingen en bijslagen, behoudens kinderbijslag, inbegrepen. Aanstelling boven het minimum is mogelijk.

Volledige sollicitaties zijn te richten tot de Hoofdingenieur-Directeur van de Provinciale Waterstaat, Nieuwe Gracht 47, Haarlem.

Het Hoofdbedrijfschap voor Tuinbouwproducten vraagt voor zijn juridische afdeling

jong jurist

liefst met praktijkervaring. Salaris naar leeftijd en ervaring. Brieven met uitvoerige inlichtingen Laan Copes van Cattenburch 62, Den Haag.

De Bedrijfsgroep „Levensverzekering” vraagt voor haar secretariaat te 's-Gravenhage een

mnl. of vrl. werkkraacht

volledig op de hoogte zijnde met documentatie- en archiefwerkzaamheden. Bekendheid met de U.D.C. vereist. Ervaring op juridisch en economisch gebied strekt tot aanbeveling. Br. onder opgave van opleiding, vorige werkkring, referenties, leeftijd en laatst genoten salaris onder no. 77875 Recl. Adv. en Advert. Bur. „Die Haghe”, Plein 11, Den Haag. Persoonlijk bezoek uitsluitend na oproeping.

N.V. NEDERLANDSCHE GIST-EN SPIRITUSFABRIEK DELFT

De N.G. & S.F. zoekt voor de Centrale Administratie één administratief en juridisch geschoold

BELASTINGDESKUNDIGE

Leeftijd tot 35 jaar.

Uitvoerige sollicitaties schriftelijk te richten aan de Afdeling Personeelszaken.

Leest deze week het

„ZAKENWERELD”-INTERVIEW

met

Dr. M. W. HOLTROP

Pres. Nederlandsche Bank

DE ZAKENWERELD
WEEKBLAD VOOR HANDEL, INDUSTRIE EN FINANCIËN
HERENGRACHT 342 - AMSTERDAM-C.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

REKENING-COURANT EN GIRO

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 10 Mei a.s. in het bezit te zijn, van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro: 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5 Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementenprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) en overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).